

Ministerie van Veiligheid en Justitie
Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND)
Directie Dienstverlening | Afdeling Expertise
Team Onderzoek en Expertise Land en Taal (TOELT)
post.land.bltsdis.ind@ind.minvenj.nl

Retouradres

Postbus 20061
2500 EB Den Haag

<http://www.government.nl>

Contactpersoon

CAT secretariaat
T 070-348 4868
E cat@minbuza.nl

Onze referentie

MINBUZA-2017.441674

Kopie aan

VenJ/DMB

Datum 23 maart 2017
Betreft Algemeen ambtsbericht Burundi

Geachte heer De Boer,

In uw brief van 16 augustus 2016, met kenmerk IND-UIT 16-1649, verzocht u om een algemeen ambtsbericht inzake Burundi. Hierbij ontvangt u dit ambtsbericht. Het ambtsbericht is tevens naar het algemene e-mailadres van de Directie Migratiebeleid van het ministerie van Veiligheid en Justitie gestuurd.

Het ambtsbericht is inmiddels gepubliceerd op de website van de rijksoverheid.

Robert-Jan Siegert
Waarnemend directeur Directie Sub-Sahara Afrika
Ministerie van Buitenlandse Zaken

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Algemeen Ambtsbericht Burundi

Datum: 22 maart 2017

Colofon

Den Haag

Opgesteld door:

CAT | Cluster Ambtsberichten en Terugkeer

	Colofon	2
	Inleiding	5
1	Landeninformatie.....	7
1.1	Algemeen	7
1.2	Politieke ontwikkelingen.....	7
1.2.1	Belangrijkste politieke ontwikkelingen	7
1.2.2	Het huidige politieke klimaat	9
1.2.3	Inspanningen internationale gemeenschap.....	10
1.3	Rol van het Burundese leger	12
1.4	Verhoudingen met de buurlanden	13
2	Veiligheidssituatie	15
2.1	Feitelijke veiligheidssituatie.....	15
2.1.1	Politieke groeperingen die een actieve rol spelen	16
2.2	Slachtoffers van incidenten	17
3	Mensenrechten	25
3.1	Juridische context	25
3.2	Naleving en schendingen	25
3.2.1	Algemeen	25
3.2.2	ICC	27
3.3	Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid	27
3.3.1	Medialandschap	27
3.3.2	Radiozenders	28
3.3.3	Lot journalisten	28
3.3.4	Sociale media.....	29
3.4	Vrijheid van vereniging en vergadering.....	30
3.5	Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging	31
3.6	Bewegingsvrijheid.....	31
3.7	Rechtsgang	32
3.8	Arrestaties, bewaring en detenties	33
3.9	Mishandeling en foltering	34
3.10	Verdwijningen en ontvoeringen.....	34
3.11	Buitengerechtelijke executies en moorden	35
3.12	Doodstraf.....	37
4	Positie van specifieke groepen.....	38
4.1	Leden van oppositiepartijen / politieke activisten	38
4.2	Leden van al dan niet aan politieke partijen verbonden milities.....	38
4.3	Etnische minderheden waaronder Tutsi's	40
4.4	Journalisten en bloggers	41
4.5	Vrouwen	41
4.6	LHBT	43
4.6.1	Strafrecht	43
4.7	Alleenstaande minderjarigen	44
4.7.1	Meerderjarigheid.....	44
4.7.2	Leerplicht.....	44
4.7.3	Specifieke bepalingen ten aanzien van 16-jarigen	45

4.7.4	Aanvraag van reis- en identiteitsdocumenten	45
4.7.5	Opvang minderjarigen	45
4.8	Dienstplichtweigeraars en deserteurs	46
5	Vluchtelingen en ontheemden	47
5.1	Ontheemden- en vluchtelingenstroom	47
5.1.1	Feitelijke beschrijving vluchtelingenstromen	47
5.1.2	Binnenlandse ontheemden in Burundi	48
5.1.3	Opvang van buitenlandse vluchtelingen	49
5.2	Opvang in de regio.....	49
5.3	Activiteiten internationale organisaties	50
5.4	Terugkeer	51
6	Bijlagen	53
6.1	Geraadpleegde bronnen.....	53
6.2	Burundi	55
6.2.1	Kaart van Burundi.....	55
6.2.2	Provincies	56
6.2.3	Steden	56
6.2.4	Kaart van Bujumbura	57
6.3	Lijst van afkortingen en acronyemen.....	58

Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Burundi beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Burundi en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Burundese asielzoekers. Dit rapport is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Burundi, waarvan het laatste is verschenen op 6 maart 2009. Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van april 2015 tot eind 2016.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Daarnaast liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Burundi aan dit document ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

Indien bij bepaalde passages wordt verwezen naar voorgaande ambtsberichten, kan ervan worden uitgegaan dat de in deze berichten beschreven situatie nog steeds van toepassing is.

Hoofdstuk één geeft een overzicht van de recente politieke ontwikkelingen, machtsfactoren en de ontwikkelingen met betrekking tot het Burundese leger.

Hoofdstuk twee schetst de veiligheidssituatie in het land en politieke groeperingen die een actieve rol spelen.

Hoofdstuk drie geeft een overzicht van de mensenrechtensituatie in Burundi. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Burundi partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten.

In hoofdstuk vier wordt aandacht besteed aan de positie van specifieke groepen, waaronder vrouwen, LHBT en minderjarigen.

In hoofdstuk vijf tenslotte is de aandacht vooral gericht op migratiestromen, opvang in de regio en opvang van binnenlandse ontheemden.

1 Landeninformatie

1.1 Algemeen

Burundi is één van de dichtstbevolkte landen van Afrika (386 inwoners per vierkante kilometer). Het land met een oppervlakte van 26.338 km² telt ruim elf miljoen inwoners, waarvan circa één miljoen woonachtig in de hoofdstad Bujumbura.¹ De bevolking bestaat voor ongeveer 85% uit Hutu's, 14% uit Tutsi's en 1% uit Batwa (ook wel Twa, Bambuti of Pygmeëën genoemd).

Anders dan de meeste Afrikaanse landen was Burundi ook vóór de kolonisatie eind negentiende eeuw (eerst door Duitsland en vervolgens door België) al een staatkundige eenheid, waar doorgaans een Tutsi-minderheid de Hutu-meerderheid domineerde. Hoewel er altijd spanningen tussen beide etnische groeperingen hebben bestaan, namen deze sinds de koloniale periode sterk toe. Ook na de onafhankelijkheid in 1962 en de jaren die volgden, werd de situatie getekend door toenemende etnische spanningen, militaire coups en grootschalige moordpartijen. Uiteindelijk culmineerde dit in de geweldspiraal van oktober 1993, toen voormalig Hutu-president Melchior Ndadaye van FRODEBU werd vermoord tijdens een staatsgreep door het door Tutsi's gedomineerde Burundese leger. Etnische spanningen en geweld tussen Tutsi's en Hutu's - waaronder massamoorden over en weer - volgden elkaar na oktober 1993 op.

Hoewel het conflict in Burundi een veelheid aan dieper liggende oorzaken kent, zijn de verschillen tussen de twee belangrijkste etnische groepen, Hutu's (85%) en Tutsi's (14%), in het recente verleden veelvuldig door politici gebruikt om mensen te mobiliseren voor hun eigen politieke agenda. Tijdens de burgeroorlog die volgde op de moord op president Ndadaye in 1993 zijn veel slachtoffers gevallen, terwijl het land in toenemende mate etnisch gesegregeerd raakte. De wijken van Bujumbura zijn veelal verdeeld langs etnische lijnen. De wijken Agaragar, Musaga, Ngagara, Cibitoke, Misga en Nyakabiga worden voornamelijk door Tutsi's bewoond. In Kinama en Kamenge wonen hoofdzakelijk Hutu's. De andere wijken zijn meer gemengd. Ook in de rest van het land is een zekere mate van etnische segregatie zichtbaar, waarbij Tutsi's voornamelijk in de stedelijke agglomeraties te vinden zijn.

In het Arusha-akkoord zijn afspraken gemaakt over machtsdeling tussen Hutu's en Tutsi's binnen instituties als rechtbanken en leger, waarin Tutsi's van oudsher sterk oververtegenwoordigd waren. Het instellen van quota voor Hutu's moest hun emancipatie bevorderen. Feit is echter dat Hutu's, ten opzichte van Tutsi's, vaak slecht geschoold zijn, waardoor het in de praktijk soms moeilijk blijkt om gekwalificeerde krachten te vinden.²

1.2 Politieke ontwikkelingen

1.2.1 *Belangrijkste politieke ontwikkelingen*

De geschiedenis van Burundi, voor en na de onafhankelijkheid van 1962, kenmerkt zich door cycli van geweld binnen en tussen de verschillende etnische groepen. Voor de politieke situatie in Burundi speelt de bredere regionale context een belangrijke rol. Geweld in één van de landen in de regio heeft bijna onvermijdelijk gevolgen voor de buurlanden en de veiligheid in de gehele regio. Met de ondertekening van

¹ Economist Intelligence Unit, *Country Report Burundi*, 22 december 2016.

² Algemeen Ambtsbericht Burundi, 6 maart 2009.

het Arusha-akkoord in 2000³ eindigde een tien jaar lange burgeroorlog in Burundi. In het Arusha-akkoord, dat voor de langste periode van relatieve veiligheid sinds de onafhankelijkheid van Burundi heeft gezorgd, zijn afspraken vastgelegd op het gebied van de verdeling van de macht tussen de diverse socio-politieke en etnische groeperingen in het land.⁴

Gedurende de verslagperiode stonden de politieke ontwikkelingen in het teken van de wens van president Pierre Nkurunziza, die op 26 augustus 2005 tot president werd benoemd, om voor een derde ambtstermijn herkozen te worden. In 2014 rees de vraag of de president volgens de grondwet en het Arusha-akkoord gerechtigd was zich voor een derde termijn verkiesbaar te stellen. Het parlement had op 22 maart 2014 namelijk een grondwetswijziging verworpen die dit mogelijk zou maken. In februari 2015 adviseerde generaal Godefroid Niyombara, directeur van de *Service National des Renseignements* (SNR, de belangrijkste inlichtingendienst van Burundi), president Nkurunziza af te zien van een nieuwe termijn. Dit zou worden beschouwd als een schending van het Arusha akkoord, de grondwet en de eerder door het parlement verworpen wijziging daarvan. Een aantal dagen daarna werd de generaal op non-actief gesteld. Ook vooraanstaande politici van de regeringspartij CNDD-FDD⁵ van president Nkurunziza keurden de kandidatuur publiekelijk af en boden als alternatief aan zichzelf kandidaat te stellen voor het presidentschap. Zij werden vervolgens uit de partij gezet. Zo mislukten alle pogingen om de president zich niet nogmaals verkiesbaar te laten stellen binnen de regeringspartij.⁶ Ook vanuit andere delen van de samenleving kwam kritiek op het voornemen van de president zich nogmaals herkiesbaar te stellen, onder andere van de katholieke kerk, ngo's, de oppositie en de internationale gemeenschap, waaronder de Afrikaanse Unie, de Internationale Conferentie voor de Grote Meren Regio (ICGLR) en de Oost-Afrikaanse Unie. Toch stelde de regeringspartij president Nkurunziza op 25 april 2015 kandidaat. Het Constitutionele Hof oordeelde op 5 mei 2015 in een omstreden beslissing dat zijn kandidatuur niet in strijd was met de grondwet. Als gevolg van de aankondiging van de kandidatuur vond vanaf eind april 2015 vooral in Bujumbura een golf van protesten plaats. Deze protesten bestonden aanvankelijk uit vreedzame demonstraties op straat. Tijdens deze demonstraties gebruikte de Burundese politie echter excessief geweld en schoot willekeurig op de demonstrerende menigte.⁷ Zie hiervoor ook hoofdstuk 2 Veiligheidssituatie.

Op 13 mei 2015, toen de president op bezoek was in Tanzania, pleegde een groep officieren onder leiding van generaal Godefroid Niyombara een staatsgreep. Na de aankondiging door de coupgelegers op onafhankelijke radiozenders dat de president al zijn functies had neergelegd, gingen in Bujumbura duizenden mensen feestend de straat op. Na twee dagen van gevechten tussen aanhangers van de coupgelegers en aanhangers van de president, sloeg de regering de staatsgreep neer en liet zij een aantal coupgelegers arresteren.⁸ Generaal Godefroid Niyombara wist met een aantal officieren het land te ontvluchten.⁹

³ Arusha Peace and Reconciliation Agreement for Burundi, 28 augustus 2000.

⁴ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

⁵ Congrès national pour la défense de la démocratie – Forces pour la défense de la démocratie.

⁶ Amnesty International Report 2015/16, *The state of the World's Human Rights – Burundi*, 24 februari 2016.

⁷ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; The Guardian, *Hundreds protest in Burundi over president's third term*, 26 april 2015.

⁸ The Guardian, *Burundi coup figure admits defeat after day of fighting in capital*, 15 mei 2015; Radio France International (RFI) en Iwacu (Ngendakumana), 16 juni 2015.

⁹ Amnesty International Report 2015/16, *The state of the World's Human Rights – Burundi*, 24 februari 2016; Conseil de Sécurité des Nations Unies, 7 juli 2015.

Sinds de mislukte coup stelde de regering zowel in haar retoriek als in de praktijk de demonstranten, maar ook journalisten en NGO's, gelijk aan de militaire coupgelegers. De autoriteiten namen represailles tegen iedereen die niet voor de president of de regeringspartij was of die had deelgenomen aan de demonstraties. Bij de represailles tegen de demonstranten maakte de regering gebruik van de nationale politie (PNB¹⁰), de nationale veiligheidsdienst (SNR), het leger (FDN¹¹) en Imbonerakure,¹² de jeugdbeweging van de regeringspartij. Hierbij kwamen grove mensenrechtenschendingen voor en werd het maatschappelijk middenveld uitgeschakeld. Zie hiervoor ook hoofdstuk 2 Veiligheidssituatie.¹³

De CNDD-FDD won vervolgens bij de verkiezingen op 29 juni 2015 bijna tachtig procent van de zetels in het parlement. De verkiezingen werden echter geboycot door de belangrijkste oppositiepartijen. Nkurunziza werd na de omstreden verkiezingen in juli 2015 tot president gekozen en op 20 augustus 2015 beëdigd voor zijn derde termijn van vijf jaar.¹⁴

1.2.2

Het huidige politieke klimaat

Na de beëdiging van de president nam de politiek van systematische repressie door de autoriteiten verder toe. Na elke aanval door gewapende groeperingen kamden de politie- en veiligheidsdiensten de oppositiewijken van Bujumbura uit. In deze oppositiewijken van Bujumbura, Cibitoke, Kinanira, Jabe, Mutakura, Nyakabiga en Musaga¹⁵, wonen veel tegenstanders van het derde ambtstermijn van de president.¹⁶ Hierbij werden honderden personen gearresteerd. Zie ook paragraaf 2.1 Feitelijke veiligheidssituatie. Na deze acties werden geëxecuteerde mannen met handboeien in de wijken gevonden. De SNR folterde opgepakte personen systematisch op zijn hoofdkwartier. Steeds meer geheime detentiecentra werden in gebruik genomen, waar de diensten door foltering van tijdens demonstraties opgepakte personen informatie over vermeende opposanten van de regeringspartij probeerden te verkrijgen.¹⁷

Op 11 december 2015 vielen leden van de oppositie vier militaire bases rond Bujumbura aan, hierna gebruikten de veiligheidstroepen lukraak geweld als represaille voor deze aanvallen.¹⁸ Iedereen die ervan verdacht werd tegenstander te zijn van de regering liep gevaar, met inbegrip van functionarissen van de overheid, veiligheidsdiensten en hogere militairen.¹⁹

Na de internationale veroordeling van de in Burundi ontstane situatie (zie ook *1.1.3 inspanningen internationale gemeenschap*) vonden in 2016 mensenrechtenschendingen meer onzichtbaar plaats. Er was in het hele land, maar

¹⁰ Police nationale burundaise.

¹¹ Forces de défense national.

¹² Dit betekent in het Kirundi "Zij die (van) ver kijken".

¹³ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; Vide hoofdstuk 3.

¹⁴ Economic Intelligence Unit, *Country Report Burundi*, 22 december 2016; The Guardian, *Burundi's president Pierre Nkurunziza wins third term in disputed election*, 24 juli 2015.

¹⁵ Zie voor meer informatie over deze wijken: Burundi 2015 Petit Futé.

¹⁶ A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016*, januari 2017; Amnesty International, *Burundi: suspected mass graves of victims of 11 december violence*, 29 januari 2016.

¹⁷ FIDH (Fédération internationale des ligues des droits de l'homme), *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; A.PRO.D.H., *Rapport annuel 2015*, maart 2016.

¹⁸ Amnesty International Report 2015/16, *The state of the World's Human Rights – Burundi*, 24 februari 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; BBC News, *Burundi security forces accused of violent repression*, 22 december 2015.

¹⁹ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; Amnesty International Report 2015/16, *The state of the World's Human Rights – Burundi*, 24 februari 2016; A.PRO.D.H., *Rapport annuel 2015*, maart 2016.

vooral in Bujumbura een toename van ontvoeringen, verdwijningen en onverklaarbare moorden.²⁰

Eind 2016 vond er op dagelijkse basis onderdrukking en geweld plaats. De schijnbaar toegenomen veiligheid op straat was deels gebaseerd op intimidatie door de overheid. Iedereen die de machthebbers als een gevaar zagen, werd door deze machthebbers bestempeld tot vijand van de staat of tot couppler (zoals de pers en ngo's). Dit gold ook voor regeringsleden die kritiek durfden te uiten. Geen middel, inclusief moord of verdwijning, werd hierbij geschuwd. Slechts weinig Burundezers durfden openlijk kritiek te leveren. De regering stelde dat de buitenwereld een internationaal complot ontwikkelde tegen Burundi.²¹

De regering heeft begin 2016 een interne 'dialoog' in het leven geroepen met als doel een gecontroleerde verkiezing in 2020 met voorspelbare uitkomst. De Secretaris-Generaal (SG) van de regeringspartij CNDD-FDD, Evariste Nshimirimana, heeft de verschillende betrokken oppositiepartijen benaderd met als doel het veiligstellen van de verkiezingsoverwinning van de partij en de president in 2020 (vierde termijn), liefst via een gecontroleerd "democratisch" proces. De regering bereidt momenteel een grondwetswijziging voor die afstand neemt van een aantal essentiële zaken, zoals de etnische verdeling van publieke functies, zoals bepaald in het Arusha-akkoord.²²

1.2.3

Inspanningen internationale gemeenschap

De internationale gemeenschap heeft sinds het begin van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, verschillende initiatieven genomen, zoals:²³

- Een fact finding missie door een delegatie van de African Commission on Human and Peoples' Rights;

- Verschiedende resoluties over de politieke situatie door de Afrikaanse Unie en Europese Unie;

- Een dialoog bevorderd met de regering middels de Oost-Afrikaanse Commissie. Momenteel wordt weinig progressie geboekt;

- Bezoeken aan de regering van Burundi door verschillende Afrikaanse staatshoofden;

- Het besluit van de Europese Unie over de opschorting van de rechtstreekse ontwikkelingshulp en een dialoogprocedure conform artikel 96 van het Verdrag van Cotonou;²⁴

- Bezoeken aan de regering van Burundi van de VN-Secretaris-Generaal (SG) en VN-Veiligheidsraad;

- De herziening van een speciaal rapport van december 2015 van het VN Comité tegen Foltering als gevolg van de sindsdien verslechterde mensenrechtensituatie in Burundi. Hiertoe vonden op 28 en 29 juli 2016 in Genève besprekingen plaats tussen het Comité en een Burundese delegatie onder leiding van de minister van Justitie;

²⁰ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016*, januari 2017; Vertrouwelijke bron.

²¹ IRIN, *Burundi mental scars deepen as fear rules*, 19 december 2016; Vertrouwelijke bron.

²² Vertrouwelijke bron.

²³ UNIIB – *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

²⁴ De dialoogprocedure als genoemd in artikel 96 van het verdrag kan worden ingeroepen ingeval van urgentie, of wanneer alle mogelijkheden voor reguliere dialoog, zoals via artikel 8 van het verdrag, zijn uitgeput en de EU van mening is dat de essentiële elementen van het Verdrag van Cotonou, te weten respect voor mensenrechten, democratische principes en rechtsstaat, ernstig in het geding zijn.

Een vroegtijdige waarschuwingsprocedure ingeleid door het Comité voor de uitbanning van rassendiscriminatie;
De inzet van de Afrikaanse Unie (AU)-waarnemers.

Vertegenwoordigers van de VN, de AU, de EU en de Verenigde Staten hebben de regering aangespoord om onderhandelingen te beginnen met de oppositie over de ontstane politieke situatie.²⁵

Daarnaast hebben namens de EAC (Oost-Afrikaanse Gemeenschap) Oegandese en Tanzaniaanse vertegenwoordigers bemiddelingspogingen ondernomen. Zo vonden ontmoetingen plaats in mei en juli 2015 tussen vertegenwoordigers van de regering en tegenstanders van de derde termijn. Deze hadden geen resultaat. De regering weigerde te onderhandelen met een deel van de oppositie, die ze als "coupplegers" beschouwde. Op 22 juli 2015 is de Afrikaanse Unie begonnen met het inzetten van deskundigen en waarnemers in Burundi. Zij hadden de taak schendingen van mensenrechten te monitoren. Als gevolg van vermeende obstructie van de overheid konden de meeste waarnemers al snel hun taak niet meer uitoefenen in het land. De AU deed in december 2015 het voorstel vijfduizend militairen in te zetten met het mandaat burgers te beschermen. In reactie hierop waarschuwde de Burundese regering dat een dergelijke missie zou worden beschouwd als een invasie- en bezettingsmacht, waarna van dit initiatief werd afgezien.²⁶

Op 12 november 2015 nam de VN-Veiligheidsraad een resolutie²⁷ aan, die de schendingen van de mensenrechten in Burundi, gepleegd door zowel de veiligheidstroepen als door andere gewapende groeperingen, veroordeelde. Tevens drong de resolutie bij de regering aan op een "*dialogue interburundais*". Naar aanleiding van een nieuwe VN-resolutie van 1 april 2016 bevestigde de toenmalige SG van de VN Ban Ki-Moon dat de inzet van een drieduizend man sterke gewapende internationale politiemacht de enige optie was om de bevolking te beschermen.²⁸ De Burundese regering was hier tegen en aanvaardde slechts de inzet van twintig ongewapende politie-agenten. Op basis van diverse VN-resoluties, waaronder die van 17 december 2015,²⁹ werd vanaf maart 2016 een missie van drie deskundigen³⁰ van de *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* (OHCHR) ingezet om de schendingen van mensenrechten in Burundi te onderzoeken. Deze commissie bracht op 6 september 2016 haar rapport uit.³¹ In een reactie ontkende de regering grotendeels de bevindingen van de commissie.³²

Eind maart 2016 stelden de staatshoofden van de Oost-Afrikaanse Unie de voormalige president van Tanzania Mkapa aan om te bemiddelen in de crisis.³³ Hij heeft sindsdien geprobeerd de vredesonderhandelingen tussen de regering en oppositie vlot te trekken. Tijdens een bezoek aan Bujumbura van zeven tot en met negen december 2016 noemde Mkapa de positie van president Nkurunziza legitiem.

²⁵ Commissariat Général aux réfugiés et aux apatrides, *Burundi. Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

²⁶ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

²⁷ UN Security Council Resolution 2248 (2015) of 12 November 2015 on the situation in Burundi.

²⁸ *Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2279 (2016), Requests Options for United Nations Police Deployment to Monitor Security Situation in Burundi*, Adopted by the Security Council at its 7664th meeting, SC/12315, 1 april 2016.

²⁹ *Preventing the deterioration of the human rights situation in Burundi*, Human Rights Council Resolution S-24/1, 17 december 2015.

³⁰ UNIIB: Christof Heyns, Maya Sahli-Fadel en Pablo de Greiff.

³¹ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

³² Commentaires de la République du Burundi sur le rapport de l'enquête indépendante des Nations Unies sur le Burundi (EINUB) établie conformément à la résolution S-24/1 du Conseil des Droits de L'Homme.

³³ Facilitator of the Inter-Burundi Dialogue.

Hij riep alle partijen op zich te richten op de verkiezingen van 2020. De oppositie sprak haar afkeuring uit over deze uitspraak.³⁴

De regering lijkt te hebben gekozen voor het verder negeren van de internationale gemeenschap. Voorbeelden zijn onder andere de reactie op het OHCHR-mensenrechtenrapport en de opzegging van de samenwerking met het bureau van de OHCHR na het verschijnen van het rapport, de harde opstelling tijdens de besprekingen met de EU over de opschorting van de rechtstreekse ontwikkelingshulp³⁵ en de terugtrekking als eerste staat uit het Internationaal Strafhof ICC.³⁶

1.3 Rol van het Burundese leger

Het huidige Burundese leger is een samenstelling van het 'oude' door Tutsi's gedomineerde leger, de *Forces armées burundaises* (FAB), en in het leger geïntegreerde vroegere Hutu rebellen, sympathiserend met de regeringspartij CNDD-FDD en de *Forces nationales pour la libération* (vroeger bekend als PALIPEHUTU, acroniem voor de Franse naam *Parti pour la libération du peuple hutu*). Hiermee werd het geïntegreerde nationale leger het symbool van het in het Arusha-akkoord bereikte compromis.³⁷

Volgens het Arusha-akkoord dient het leger etnisch gezien uit maximaal vijftig procent Hutu en vijftig procent Tutsi militairen te bestaan. Deze etnische balans moest voorkomen dat het leger genocide, misdrijven en staatsgrepen zou plegen. Er ontstonden de afgelopen jaren in het leger echter parallelle commandostructuren, waarbij de autoriteiten de oud-Hutu strijders van de CNDD-FDD bevoordeelden boven de oud-FAB strijders van Tutsi afkomst. De meeste Hutu's in het leger steunen de regering, terwijl zij de Tutsi's verdenken van het plegen van de coup.³⁸

Tijdens de demonstraties in april en mei 2015 speelde het leger, in tegenstelling tot de politie, een marginale rol in het geweld tegen demonstranten. Sommige militairen gingen zelfs tussen de demonstranten en politie staan teneinde confrontaties met de menigte te voorkomen of te beëindigen. Hierbij werden twee militairen gedood, hetgeen de spanningen tussen politie en leger vergrootte.³⁹

Na de daaropvolgende mislukte staatsgreep op 13 mei 2015 door generaal Godefroid Niyombara, ontstonden er spanningen binnen het leger.⁴⁰ Ook vond een aantal deserties⁴¹ plaats.⁴² Tevens werden niet loyaal geachte officieren vervangen door regeringsgetrouwen en zouden leden van de oude garde van het leger (FAB) zijn vermoord.⁴³

Volgens een communiqué van de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten zouden de slachtoffers van arrestaties, martelingen, verdwijningen en moorden binnen het leger, uitgevoerd door onder andere leden van veiligheidsdiensten,

³⁴ IWACU, *Burundi: Mkapa - "Burundi Government Is Legitimate"*, 21 december 2016.

³⁵ Conform artikel 96 van het Verdrag van Cotonou.

³⁶ The Guardian, *Burundi politicians back international criminal court withdrawal*, 12 oktober 2016.

³⁷ Commissariat Général aux réfugiés et aux apatrides, *Burundi. Situation sécuritaire*, 26 juli 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016.

³⁸ FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; Vertrouwelijke bron.

³⁹ FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016.

⁴⁰ Commissariat Général aux réfugiés et aux apatrides, *Burundi. Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

⁴¹ Volgens het rapport van het Commissariat Général aux réfugiés et aux apatrides tussen de 500 en 1.000 militairen.

⁴² IWACU, *La lettre du jour*, 6 juli 2015.

⁴³ Commissariat Général aux réfugiés et aux apatrides, *Burundi. Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

vooral oud-FAB-militairen zijn en in meerderheid Tutsi's.⁴⁴ De president zou slechts bouwen op een kleine kring vertrouwelingen van het leger, de politie en Imbonerakure.⁴⁵

1.4 Verhoudingen met de buurlanden

De betrekkingen tussen Burundi en Rwanda, die historisch slecht zijn, zijn sinds april 2015 fors verslechterd als gevolg van het feit dat het laatstgenoemde land de uit Burundi gevluchte oppositieleiden, journalisten en militanten huisvest.⁴⁶ Tussen beide landen vinden over en weer beschuldigingen plaats. Rwanda zou volgens de Burundese regering Burundese oppositieleiden in opleidingskampen gevechtstraining geven.⁴⁷ President Kagame van Rwanda daarentegen beschuldigt de leiders van Burundi ervan een bloedbad te veroorzaken onder de eigen bevolking en strijders van de oppositionele *Forces démocratique pour la libération de Rwanda* (FDLR) te beschermen.⁴⁸

Rwanda zou volgens de Burundese regering een aanval op Burundi beramen.⁴⁹ Daarnaast beweren Burundese regeringsvertegenwoordigers regelmatig dat president Kagame een genocide tegen de Tutsi's in de regio voorbereidt.⁵⁰ De Burundese regering heeft ook UNHCR ervan beschuldigd dat ze de Burundese oppositie naar Rwanda uitnodigt. Onder de Burundese vluchtelingen in Rwanda bevinden zich veel legerofficieren.⁵¹

Er zijn aanhoudende beschuldigingen door de regering van Burundi, dat Rwanda betrokken is bij de ondersteuning van anti-regeringsgroeperingen in Burundi.⁵² Critici van de regering beweren echter dat de Burundese autoriteiten leden van de Rwandese paramilitaire Hutu organisatie *Interahamwe*⁵³ gebruikt voor de versteviging van de eigen veiligheidsstructuur.⁵⁴

Er zijn Burundese oppositiegroeperingen (FNL, Red-Tabara en UPR) die een gewapende opstand voorstaan en zich daarop in Oost-Congo zouden voorbereiden. Een gewapende inval zou volgens internationale analisten geen oplossing zijn en Rwanda zou zo'n opstand niet rechtsreeks steunen.⁵⁵

De Imbonerakure militie is zeer actief met patrouilles rond de grenzen met Rwanda. Het vluchten van Burundese burgers naar het buurland wordt gezien als een politieke daad en degenen die het proberen worden tegengehouden en soms gearresteerd, zo nodig met geweld. In sommige provincies aan de grens tussen Burundi en Rwanda, zoals Makamba en Kirundo, vonden na de veiligheids crisis die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, met regelmaat demonstraties plaats. Deze hadden echter vooral een economische

⁴⁴ Bureau van de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten, *Torture and illegal detention on the rise in Burundi*, 18 april 2016.

⁴⁵ Jeune Afrique, 20-11-2015.

⁴⁶ AFP 27-06-2015; Iwacu (Madirisha E.), 11-09-2015.

⁴⁷ Economic Intelligence Unit, *Country Report Burundi*, 22 december 2016.

⁴⁸ RFI, *Crise au Burundi: les remontrances de Paul Kagame à Pierre Nkurunziza*, 8-11-2015; Commissariat Général aux réfugiés et aux apatrides, *Burundi. Situation sécuritaire*, 26-07-2016.

⁴⁹ The East African, *Rwanda: Burundi Picks a Hill to Launch Fresh Attack On Rwanda*, 9 januari 2017;

⁵⁰ Chrispin Mwakideu, *Burundi escalates rhetoric against Rwanda's 'meddling'*, 29 maart 2016.

⁵¹ Vertrouwelijke bron.

⁵² Economic Intelligence Unit, *Country Report Burundi*, 22 december 2016.

⁵³ De Interahamwe (letterlijk vertaald uit het Kinyarwanda: "Zij die samen staan" of "zij die samen vechten") was de belangrijkste militie gevormd door (extremistische) Hutu's tijdens de genocide van 1994 in Rwanda.

⁵⁴ Human Rights Council, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi (UNIIB) established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1 (A/HRC/33/37)*, 20 september 2016.

⁵⁵ Vertrouwelijke bron.

achtergrond, aangezien in het verleden arbeidsmigratie naar Rwanda gebruikelijk was en dit nu vanwege politieke redenen wordt belemmerd.⁵⁶

Momenteel verbiedt Burundi export naar Rwanda, hetgeen de spanningen verder heeft verhoogd.⁵⁷

In de paragrafen 1.1.1 en 5.1.1 wordt ingegaan op andere landen in de regio (DRC, Oeganda, Tanzania en Zambia).

⁵⁶ Vertrouwelijke bron.

⁵⁷ Economic Intelligence Unit, *Country Report Burundi*, 22 december 2016.

2 Veiligheidssituatie

2.1 Feitelijke veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in Burundi verslechterde vanaf april 2015, toen er demonstraties uitbraken als reactie op het voornemen van de president zich voor een derde ambtstermijn herkiesbaar te stellen. Politie en de veiligheidsdiensten sloegen deze demonstraties, die vooral in Bujumbura plaatsvonden, met geweld neer. De veiligheidsdiensten waren vooral actief met het opzetten van blokkades en zoektochten naar demonstranten in de zogenaamde oppositiewijken van Bujumbura (Cibitoke, Kinanira, Jabe, Mutakura, Nyakabiga en Musaga).⁵⁸ Zie ook 2.2 Slachtoffers van incidenten. Het geweld laaide op tijdens de staatsgreep op 13 mei 2015. Na twee dagen van gevechten tussen aanhangers van de coupgelegers en aanhangers van de president, sloeg de regering de staatsgreep neer. Hierbij werd veel geweld gebruikt. In reactie op de staatsgreep verstevigde de Burundese overheid haar greep op oppositiegroeperingen en sloot zij de meeste onafhankelijke radiozenders. Zie hiervoor ook 3.3 Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid. Rond medio 2015 waren bijna alle oppositieleiders, onafhankelijke journalisten en maatschappelijke activisten het land ontvlucht, nadat zij herhaaldelijk waren bedreigd. Zij die in Burundi achterbleven liepen het risico van arrestaties, aanslagen en verdwijningen.⁵⁹

Nadat president Nkurunziza in juli 2015 voor de derde maal als president werd gekozen, escaleerde het geweld verder. Hierbij maakte zowel de overheid als de oppositie zich schuldig aan geweld. Zowel de jeugdbeweging van de regeringspartij CNDD-FDD, Imbonerakure, als gewapende oppositiegroeperingen (zie 4.2 Leden van al dan niet aan politieke partijen verbonden milities), pleegden op grote schaal mensenrechtenschendingen. Ook voerde de oppositie in Bujumbura met regelmaat granaataanvallen uit. De autoriteiten arresteerden en detineerden grote groepen tegenstanders. Dit gebeurde in de meeste gevallen willekeurig en zonder juridische basis. Marteling door de inlichtingendienst SNR en de politie was hierbij gebruikelijk.⁶⁰

Op 11 december 2015 vielen leden van de oppositie vier militaire bases rond Bujumbura aan. Na deze aanval op 11 december 2015 gebruikten de veiligheidstroepen in Bujumbura lukraak geweld als represaille voor deze aanvallen, waarbij iedereen die verdacht werd tegenstander te zijn van de regering gevaar liep.⁶¹

In 2016 vonden mensenrechtenschendingen meer onzichtbaar plaats. Nadat de autoriteiten de opstand hardhandig hadden neergeslagen, was er minder openlijke oppositie en trad de SNR steeds "effectiever" op met systematische terreur,

⁵⁸ Human Rights Council, Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi (UNIIB) established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1 (A/HRC/33/37), 20 september 2016.

⁵⁹ Commissariat Général aux réfugiés et aux apatrides, *Burundi. Situation sécuritaire*, 26-07-2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016*, januari 2017.

⁶⁰ FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016; Zie voor meer details paragraaf 2.2 en hoofdstuk 3.

⁶¹ BBC News, *Burundi crisis: Military basis attacked in Bujumbura*, 11 december 2015; Amnesty International Report 2015/16, *The state of the World's Human Rights – Burundi*, 24 februari 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016.

repressie en intimidatie. Er was een toename van ontvoeringen, verdwijningen en onverklaarbare moorden.⁶²

Hoewel er geen officiële cijfers beschikbaar zijn van het aantal mensen dat gedurende de crisis is omgekomen, wordt het aantal geschat op meer dan duizend personen. OHCHR noteerde eind augustus 2016 564 executies, voornamelijk uitgevoerd door de veiligheidsdiensten en vaak gesteund door Imbonerakure. Gezien het moeilijke klimaat waarin de OHCHR opereert kan dit aantal in werkelijkheid hoger zijn.⁶³

Het geweld vond vooral plaats tussen voorstanders en critici van de regering Nkurunziza. Door het willekeurig toepassen van het geweld vooral tijdens de eerste maanden, die volgden op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, culminerend medio december 2015, zijn vooral gewone burgers slachtoffer van het conflict geworden. Ook in 2016 bleef het geweld tegen burgers voortduren.⁶⁴ Zo vinden in Bujumbura, vooral in de oppositiewijken Musaga en Nyakabiga, nog dagelijks zoekoperaties plaats door politie al dan niet in combinatie met het leger.⁶⁵ Zie ook paragraaf 2.2 Slachtoffers van incidenten. Ruim 300.000 inwoners hebben sindsdien het land ontvlucht. Zie hiervoor ook 5.1 Ontheemden en vluchtelingenstroom.⁶⁶

2.1.1 *Politieke groeperingen die een actieve rol spelen*

De oppositie is grotendeels ontstaan tijdens de recente geschiedenis van het land na de burgeroorlog tussen 1993 en 2005 en deels gebaseerd op de etnische verdeeldheid in Burundi.⁶⁷ De belangrijkste oppositiegroeperingen zijn:

UPRONA⁶⁸, een politieke partij onder leiding van Charles Nditije, die tot aan het begin van de burgeroorlog in Burundi aan de macht was. Deze partij bestaat voornamelijk uit Tutsi's;

FNL⁶⁹, een voormalige rebellengroepering onder leiding van Aghaton Rwasa en hoofdzakelijk bestaand uit Hutu's;

MSD⁷⁰, opgericht in 2007, en onder leiding van Alexis Sinduhije, die in ballingschap leeft en de rebellen van de FNL in Burundi actief steunt.

De etnische component speelt in deze partij een ondergeschikte rol;⁷¹ FRODEBU⁷², een progressieve Hutu partij.

⁶² UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; Amnesty International, *Burundi: Further crackdown on society unacceptable*, 13 februari 2017; UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Burundi*, 23 februari 2017.

⁶³ Human Rights Council, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi (UNIIB) established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1 (A/HRC/33/37)*, 20 september 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016; A.PRO.D.H., *Relevé des personnes tuées: Période du 25 avril 2015 au 31 décembre 2016*, januari 2017.

⁶⁴ A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016*, januari 2017; FIDH, *Burundi: A bloody first year of the challenged presidency for Pierre Nkurunziza*, 28 juli 2016; ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016.

⁶⁵ UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Burundi*, 23 februari 2017.

⁶⁶ ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one May 2016*; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016.

⁶⁷ ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016; Irin, *Who is who in Burundi's armed opposition*, 7 juni 2016.

⁶⁸ Union pour le progrès national.

⁶⁹ Forces nationales pour la libération.

⁷⁰ Mouvement pour la solidarité et la démocratie.

⁷¹ Immigration and Refugee Board of Canada, *Burundi: Movement for Solidarity and Democracy (MSD), including its structure and membership card; participation at the meeting organized by the FRODEBU party on 18 November 2012*, 22 februari 2013.

⁷² Front pour la démocratie au Burundi.

De FNL, vroeger bekend als de partij PALIPEHUTU, die streefde naar de bevrijding van de Hutu bevolking, bestaat uit ongeveer drieduizend militanten. In 2014 vormden de FNL en UPRONA een coalitie tegen de CNDD-FDD, genaamd Amizero y'Abarundi. Deze coalitie werd geleid door Rwasa van de FNL. De vorming van deze Hutu-Tutsi coalitie toonde aan dat de politieke verschillen niet langer etnisch maar ideologisch waren.⁷³ De coalitie boycotte de parlementsverkiezingen van juni 2015 en de presidentverkiezingen van juli 2015. Voorman Rwasa accepteerde echter de door de FNL gewonnen zetels en werd tevens gekozen tot vicevoorzitter van het parlement. Hierdoor is de FNL de enige oppositiegroepering die als gehele partij in het parlement is vertegenwoordigd, hetgeen spanningen binnen de FNL heeft veroorzaakt. Ook accepteerden twee van de negen gekozen leden van UPRONA hun zetel.⁷⁴

Minder actieve oppositiepartijen zijn de *Union pour la paix et le développement Zigamibanga*, de UPR⁷⁵ en het CNARED.⁷⁶ Het CNARED is een alliantie-in-ballingschap van de verschillende oppositiegroepen en werd opgericht in augustus 2015. CNARED is voorstander van economische sancties tegen Burundi en verzocht de internationale gemeenschap te bevestigen dat Nkurunziza's presidentschap op 26 augustus 2015 eindigde.⁷⁷

2.2 Slachtoffers van incidenten

Volgens *Armed Conflict Location & Event Dataset* (ACLED) zijn er in het eerste jaar van het conflict (april 2015 tot mei 2016) 1.155 mensen door geweld om het leven gekomen, waaronder 690 burgerslachtoffers.⁷⁸ A.PRO.D.H.⁷⁹ komt in haar statistieken over de periode 25 april 2015 tot 31 december 2016 op 952 slachtoffers die door geweld zijn omgekomen.⁸⁰

Volgens ACLED en A.PRO.D.H. was het geweld tegen burgers grotendeels gericht op aanhangers van de oppositie en burgers die het geweld proberen te ontvluchten. Dit geweld werd uitgevoerd door regeringstroepen of aan de overheid verbonden organisaties. Aanhangers van de FNL, MSD, en Amizero y'Abarundi waren hiervan het vaakst slachtoffer (respectievelijk dertien, twaalf en zeven procent). Ook zijn militairen, politiefunctionarissen, en leiders van de CNDD-FDD doelwit van geweld door oppositiegroeperingen (en onbekende gewapende groeperingen die optreden namens de oppositie). CNDD-FDD-leden, politiefunctionarissen en militairen, waaronder de militaire adviseur van de vice-president generaal Karazuza⁸¹, waren respectievelijk in zestien, negen en vijf procent van de gevallen het doelwit van aanslagen door oppositiegroeperingen.⁸²

In het begin van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, kwamen de meeste burgerslachtoffers om in en rondom Bujumbura. De daarop volgende maanden vielen steeds meer slachtoffers

⁷³ RFI, *Burundi: vers une coalition politique historique?*, 21 november 2014; The African Angle, *No genocide in Burundi*, 3 februari 2016.

⁷⁴ Voice of America, *Burundi Opposition Leader Becomes New Parliament's Deputy Speaker*, 30 juli 2015.

⁷⁵ Union des patriotes pour la révolution.

⁷⁶ Conseil national pour le respect de l'accord d'Arusha et de l'état de droit au Burundi.

⁷⁷ International Business Times, *Burundi: Opposition warns of a political vacuum as president second mandate ends at midnight*, 26 augustus 2016.

⁷⁸ ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

⁷⁹ Association Burundaise pour la Protection des Droits Humains et des Personnes Détenues.

⁸⁰ A.PRO.D.H., *Relevé des personnes tuées: Période du 25 avril 2015 au 31 décembre 2016*, januari 2017.

⁸¹ Reuters, *Burundi president condemns killing of general amid rising violence*, 26 april 2016.

⁸² ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016; A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016*, januari 2017.

van het geweld in provincies in het gehele land. Tussen april 2015 en mei 2016 waren veel burgers het slachtoffer van geweld door Imbonerakure in de grensprovincies met Rwanda en Tanzania. Van al het geweld vond in die periode meer dan twintig procent buiten Bujumbura plaats, met name in de aan de DRC grenzende provincie Bubanza en aan de grens met het Tanganyika meer. De meeste burgerslachtoffers in Bubanza zijn hetzij verbonden aan de regeringspartij CNDD-FDD of aan de oppositiegroepering FNL. De helft van het geweld tegen burgers in Bubanza werd door onbekende gewapende groeperingen begaan en een derde door Imbonerakure.⁸³

Volgens de bijlage van het ACLED rapport waren tussen april 2015 en mei 2016 de volgende incidenten het belangrijkste:⁸⁴

26 april 2015 - Honderden rellen en protesten in heel Bujumbura. De politie reageert met traangas en scherpe munitie. Hierbij worden zes reischoppers en demonstranten gedood. Overheidsfunctionarissen bestormen kantoren van Radio Publique Africaine om live-uitzendingen van de protesten te verstoren.

13 mei 2015 - Voormalig stafchef van het leger generaal-majoor Godefroid Niyombare leidt een poging tot staatsgreep, terwijl Nkurunziza Tanzania bezoekt. Nkurunziza herwint twee dagen later de volledige controle over het land.

23 mei 2015 - Niet-geïdentificeerde schutters doden UPD-Zigamibanga leider Zedi Feruzi in Ngagara.

25 juni 2015 - Onbekende groep met machetes vermoordt Jean-Paul Ngendakumana, FRODEBU leider in Rugombo Commune, en tevens een kandidaat bij de lokale verkiezingen.

10 juli 2015 - Intensieve gevechten in Kayanza tussen militaire en muitende militaire troepen loyaal aan General Niyombare; 12 doden.

11 juli 2015 - Intensieve gevechten in Cibitoke tussen het leger en muitende militaire troepen onder bevel van verbannen Generaal Leonard Ngendakumana. Hierbij vallen twintig doden. Rwanda zou de muitende generaals Niyombare en Ngendakumana steunen.

21 juli 2015 - Nkurunziza wordt herkozen voor een derde termijn met een meerderheid van de stemmen. Na de verkiezingen worden verschillende FNL leden gedood.

2 augustus 2015 - Onbekende mannen in militaire uniformen lanceren raketten op een militair voertuig in Kamenge. Hierbij wordt Adolphe Nshimirimana, voormalig hoofd van de SNR, gedood.

3 augustus 2015 - Een onbekende groep valt de Burundese leider van het maatschappelijk middenveld Pierre-Claver Mponimpa in Kinama aan, die hierbij ernstig wordt verwond. Deze aanslag is aanleiding voor rellen in Musaga en Cibitoke.

15 augustus 2015 - Twee onbekende aanvallers op een motorfiets vermoorden voormalig stafchef van het leger Jean Bikomagu in Kabondo.

23 september 2015 - In Bujumbura worden ten minste vijftien lichamen van leden en activisten van de oppositie gevonden. Hierop volgen botsingen tussen de politie en niet-geïdentificeerde groepen in de wijken Mutakura, Cibitoke, Ngagara en Kamenge.

⁸³ ACLED: ongeveer 49% van de burgerslachtoffers van geweld was buiten Bujumbura (rural).

⁸⁴ ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016.

29 september 2015 - Niet-geïdentificeerde schutters vuren schoten en granaten af, waarbij Jean Baptiste Nsengiyumva, een MSD leider in Muramvya provincie wordt gedood.

13 oktober 2015 - Tijdens de gevechten in Ngagara ontvoeren opstandelingen drie agenten. Ter vergelding vermoordt de politie zeven burgers, waaronder een journalist en een medewerker van de Internationale Organisatie voor Migratie.

18 oktober 2015 - MSD activist Charlotte Umugwaneza, wiens familie oorspronkelijk uit Rwanda komt, wordt gevonden in de Gikoma River buiten Bujumbura. Op haar lichaam zijn tekenen van marteling.

23 oktober 2015 - De politie executeert twee ongewapende rebellen in het Kibira bos, dat aan vier noordwestelijke provincies van het land grenst.

28 oktober 2015 - De politie executeert vier rebellen, die waren gearresteerd in Gishubi, in de provincie Kayanza.

18 november 2015 - Een niet-geïdentificeerde gewapende groepering lanceert twee mortiergranaten op het presidentieel paleis, maar deze missen doel en veroorzaken geen schade.

11 december 2015 - Zwaar gewapende groeperingen voeren gecoördineerde aanvallen uit op militaire kazernes in de plaatsen Ngagara, Musaga en Mujejuru rond Bujumbura. Bij deze confrontaties vallen 87 doden.

11 december 2015 - Het leger en de politie vergeldt de aanvallen op de kazernes met gewelddadige invallen van huishoudens van vermeende rebellen. Hierna worden tientallen lichamen begraven in massagraven in Buringa, Mpanda en Kanyosha. Het bestaan en de locatie van de graven wordt ontdekt door satellietbeelden in januari 2016.

11 december 2015 - API-eenheid⁸⁵ van de politie executeert in Nyakabiga 21 burgers, door hen in het hoofd te schieten.

3 januari 2016 - William Nimubona, voorzitter FNL jeugdafdeling, wordt dood aangetroffen in Kinama.

13 januari 2016 - Vijf politieagenten worden gedood door gerichte granaataanvallen in Mutakura. In Kiyenza doden soldaten voormalig legerkapitein Idi Omar Bahenda en voormalig politiebrigadier Jean Claude Niyongabo. Beiden waren overgelopen en werden ervan verdacht rebellen te werven.

25 januari 2016 - Botsingen tussen RED-Tabara en regeringstroepen in Bururi, waarbij zeven personen worden gedood.

5 februari 2016 - FOREBU⁸⁶ doodt vier leden van Imbonerakure tijdens een aanval op een politiebureau in de wijk Cibitoke, Bujumbura.

4 maart 2016 - Na granaataanvallen in Kamenge, arresteren SNR agenten 35 verdachten, waaronder een soldaat, en martelen hen met zuur.

15 maart 2016 - CNDD-FDD partijvertegenwoordiger Adrien Mudomo wordt doodgeschoten in de provincie Bururi.

22 maart 2016 - Senior legerofficier Darius Ikurakure wordt doodgeschoten op het

⁸⁵ Appui pour la protection des institutions.

⁸⁶ Forces républicaines du Burundi.

legerhoofdkantoor in Bujumbura, naar verluidt door een andere militair. Legermajoor Didier Muhimpundu wordt doodgeschoten in een bar in Rohero.

11 april 2016 – Een MSD activist wordt gewurgd in de provincie Kayanza. Drie samengebonden lichamen worden gevonden in een massagraf in Kadidiri, provincie Ngozi.

20 april 2016 - Met geweren en granaten gewapende mannen doden kolonel Emmanuel Buzobona en zijn chauffeur in Kinama.

24 april 2016 - Niet-geïdentificeerde gewapende mannen vermoorden een FRODEBU activist in de provincie Kirundo. Het lichaam van een MSD activist wordt gevonden in de provincie Gitega. Imbonerakure is vermoedelijke dader, maar dit is echter niet bevestigd.

25 april 2016 - In Bujumbura plegen onbekende aanvallers met raketten en geweervuur een dodelijke aanslag op brigadegeneraal Athanase Kararuzza, een militair adviseur op het kantoor van de vice-president.

Uit het overzicht voor de periode van mei 2016 tot 31 december 2016 blijkt dat er nog regelmatig personen door geweld om het leven zijn gekomen, doch minder massaal dan aan het begin van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, en medio december 2015.⁸⁷

Volgens het A.PRO.D.H.-rapport van 2016 waren tussen april en december 2016 de volgende incidenten het belangrijkste.⁸⁸

4 mei 2016 – Onbekende gewapende mannen vermoorden Jean Bosco alias Ndadaye, lid van Imbonerakure, in de wijk Musaga. Op het zelfde moment wordt in de wijk Gitatamuka een onbekend lid van Imbonerakure gefusilleerd.

9 mei 2016 – Onbekende gewapende mannen op een motor schieten Gervais Simbagoye, oud-FAB militair, dood in de wijk Ruyigi.

9 mei 2016 – Gewapende mannen in politie uniformen doden drie personen in de colline Gishiha. Twee van de gedode personen zijn oud FAB-militairen.

21 mei 2016 – Jongeren van vermoedelijk Imbonerakure vermoorden in de nacht de dokter Benoît Nizigiyimana van het Rode Kruis Burundi en zijn echtgenote in de wijk Kamenge.

24 mei 2016 – Vanuit een auto met geblindeerde ramen wordt oud FAB kolonel Lucien Ruffyri voor zijn huis in de wijk Ngagara doodgeschoten. Zijn zoon raakt hierbij gewond.

2 juni 2016 – Vijf gewapende mannen van vermoedelijk Imbonerakure overvallen tijdens hun slaap een weduwe en haar zoon in de provincie Gitega. Na hen om geld te hebben gevraagd worden ze doodgeschoten.

9 juni 2016 – Een oud FAB-militair wordt in een bistro in de wijk Musaga doodgeschoten vermoedelijk door de politie en Imbonerakure.

14 juni 2016 – Een jonge man wordt een dag nadat hij is vrijgelaten door de politie in de wijk Musaga dood teruggevonden in de wijk Kinanira. De jongen is door meerdere schoten om het leven gekomen.

⁸⁷ A.PRO.D.H., *Relevé des personnes tuées : Période du 25 avril 2015 au 31 décembre 2016*, januari 2017; ACLED, *Update – Burundi Local Data on Recent Unrest (26 April 2015 – 21 August 2016)*, 26 augustus 2016.

⁸⁸ A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016*, januari 2017.

16 juni 2016 – Een gezin van vijf personen wordt dood gevonden in een afgebrand huis in de provincie Kirundo.

25 juni 2016 – Een patrouille bestaande uit militairen, politie en Imbonerakure doodt 's nachts twee mannen bij een bistro in de provincie Mwaro. Zij zijn vermeende opposanten van de derde ambtstermijn van de president.

8 juli 2016 – Door een aanval toegeschreven aan politie agenten op een motor wordt een man doodgeschoten en raken twee anderen ernstig gewond in de provincie Bururi.

9 juli 2016 – Ongewapende mannen vermoorden de schooldirecteur van het lyceum van de plaats Rutovu.

10 juli 2016 – Het gewurgde lichaam van een ongeïdentificeerde jongeman wordt in de buurt van een school van de plaats Gikungu in de buurt van Bujumbura gevonden.

13 juli 2016 – Onbekende gewapende mannen in politie uniform vermoorden in de wijk Mutanga Nord Hafsa Mossi, een Burundese afgevaardigde bij de East African Legislative Assembly (EALA).

20 juli 2016 – Imbonerakure vermoordt in de provincie Cibitoke een vijftigjarige vrouw met een machette, haar drie kinderen raken hierbij zwaar gewond.

30 juli 2016 – Ancille Nzobonerankira van de oppositiepartij FRODEBU wordt in de provincie Muyinga door vermoedelijk Imbonerakure vermoord en daarna in een latrine gegooid.

1 augustus 2016 – Libérate Mpfagutunga, lid van de oppositiepartij MSD, wordt vermoord gevonden bij een rivier in de provincie Ngozi.

2 augustus 2016 – Een onbekende vermoorde jongeman wordt in de provincie Bururi gevonden. Het vermoeden bestaat dat hij door de politie is geëxecuteerd.

5 augustus 2016 – In de colline Vyerwa van de provincie Ngozi wordt een graf gevonden met twaalf lichamen. Volgens bronnen uit de commune zouden deze personen door de SNR zijn geëxecuteerd.

7 augustus 2016 – In de rivier Mubarazi in de provincie Muramviya wordt een verminkt en onthoofd lichaam gevonden.

9 augustus 2016 – In de rivier Ruvyironza in de provincie Gitega wordt een verminkt lichaam gevonden.

21 augustus 2016 – Twee verminkte, door verwurging omgebrachte mannen worden ontdekt in de provincie Bubanza.

4 september 2016 – Twee personen op een motor worden geëxecuteerd door onbekende mannen in de provincie Bubanza. Volgens plaatselijke bronnen reden de daders in een geblindeerd voertuig en zouden ze actieve leden van de CNDD-FDD zijn.

6 september 2016 – De lichamen van een onbekende man en vrouw worden ontdekt in de rivier Rusizi in de provincie Cibitoke.

14 september 2016 – In de barakken van de SNR in Bujumbura komt legeradjutant Nyongera na marteling tijdens verhoor, om het leven.

14 september 2016 – In de commune Mugamba van de provincie Bururi komen bij een tegen hun huis gerichte granaataanval drie personen van hetzelfde gezin om het leven. Volgens lokale bronnen zou de aanval uitgevoerd zijn door in militair uniform gewapende mannen.

20 september 2016 – Een lichaam van een niet geïdentificeerde man wordt gevonden in de rivier Mubarazi in de provincie Muramviya. Volgens getuigen vertoonde het lichaam sporen van marteling en verwuring.

26 september 2016 – Het door een kogel gedode lichaam van een man wordt drijvend in de rivier Ruvyronza, provincie Gitega, gevonden.

3 oktober 2016 – In de provincie Bururi pakt de politie begeleid door Imbonerakure oud FAB-korporaal Negamiye op. Twee weken later wordt zijn lichaam in de Kibaya teruggevonden.

11 oktober 2016 – Imbonerakure leden slaan een man met stokken dood in de commune Gitanga, provincie Rutana.

14 oktober 2016 – In de nacht executeert volgens lokale bronnen de politie twee oud FAB-militairen in de commune Matana, provincie Bururi. De twee mannen zouden samenwerken met de rebellen die tegenstander van de president zijn.

16 oktober 2016 – Niet geïdentificeerde personen vallen het huis van een vrouw en haar tweejarige dochter in de provincie Bubanza binnen en vermoorden hen met machettes.

4 november 2016 – In de provincie Bujumbura Rural executeert Imbonerakure een man. Vervolgens wordt zijn echtgenote gevraagd losgeld te geven om hem vrij te kopen. Als de vrouw arriveert om het losgeld af te leveren blijkt haar man al geëxecuteerd en wordt zij zelf ook doodgeschoten.

13 november 2016 – In de commune Bukinanyana van de provincie Cibitoke schiet Imbonerakure volgens lokale bronnen een zestigjarige man dood. Een maand daarvoor zou het slachtoffer al een aanslag overleefd hebben.

15 november 2016 – In de commune Rugazi, provincie Bubanza, vermoordt een groep onbekende gewapende mannen een politieagent.

22 november 2016 – In de colline Rubamvyi, provincie Gitega, wordt een zestigjarige vrouw in haar huis doodgeschoten nadat ze geen geld aan haar overvallers kan overhandigen. Volgens getuigen ter plaatse zouden leden van Imbonerakure de daders zijn.

25 november 2016 – In de monding van de rivier Rusizi aan het Tanganyika meer, provincie Bujumbura Rural, worden twee lichamen gevonden. Een van de slachtoffers zat eerder een maand vast op een politiebureau.

13 december 2016 – In de stad Gitega worden een politieagent en een burger gedood. Volgens getuigen is de burger in de gevangenis van Gitega om het leven gebracht. Deze dubbele moord zou zijn uitgevoerd door de SNR om een lastige getuige in het dossier van de moord op generaal Nshimirimana in augustus 2015 uit de weg te ruimen.

25 december 2016 – Onbekende personen gewapend met machettes vermoorden op brute wijze in de provincie Bubanza het gezin Bizimana met een dochttertje van nog geen jaar. Het gezin werd gedood toen zij terugkeerden naar het ontheemden kamp "Paresi" in Muyange.

27 december 2016 – Onbekende mannen, volgens lokale bronnen leden van Imbonerakure, executeren in Bujumbura een jongeman van 25 jaar oud. Hij zou zijn beschuldigd de oppositie tegen de president te hebben gesteund.

28 december 2016 – In de stad Gitega wordt een man bij de technische school neergeschoten en hij overlijdt onderweg naar het ziekenhuis. Volgens lokale bronnen zou Imbonerakure hierbij zijn betrokken.

Volgens de gedetailleerde statistieken van A.PRO.D.H. (zie tabellen op pagina 24) kwamen in Burundi gedurende de laatste zes maanden van 2016 gemiddeld ruim twintig personen per maand door geweld om het leven.⁸⁹

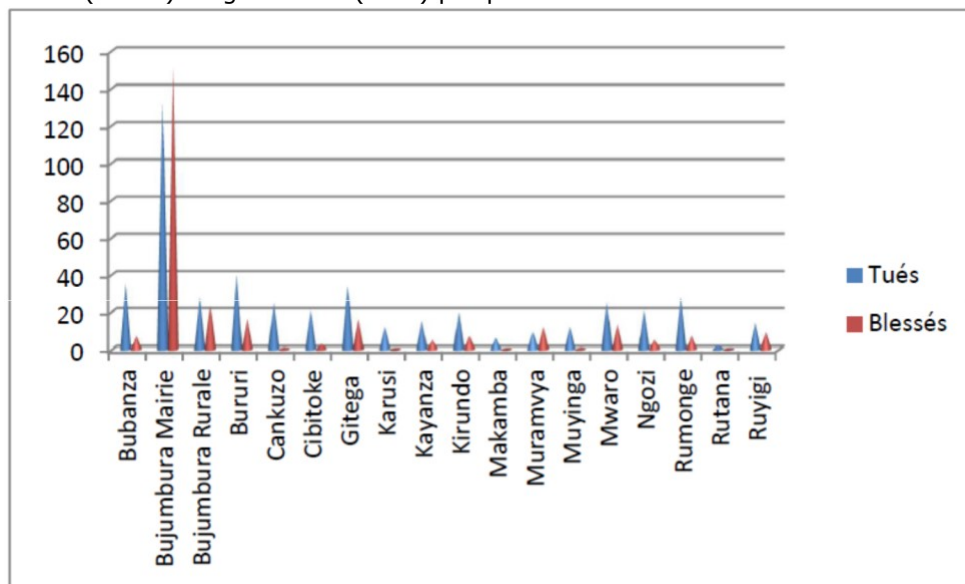
In de periode april 2015 tot juni 2016 vielen de meeste slachtoffers van geweld in de provincie Bujumbura Mairie te betreuren. Daarna vielen de slachtoffers meer verspreid door het land.⁹⁰ In de eerste maanden van de veiligheids crisis werden slachtoffers vooral vermoord door militairen, politie, de SNR en in kleine mate door burgers. Na juli 2015 wordt het merendeel van de slachtoffers omgebracht door de SNR.⁹¹

⁸⁹ A.PRO.D.H., *Relevé des personnes tuées: Période du 25 avril 2015 au 31 décembre 2016*, januari 2017.

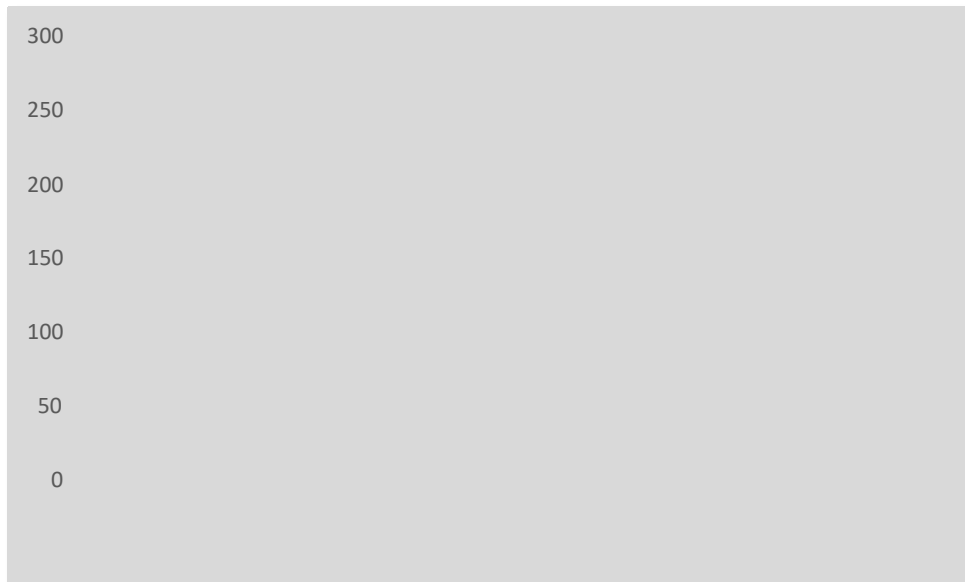
⁹⁰ UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Burundi*, 23 februari 2017.

⁹¹ A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016, januari 2017*; A.PRO.D.H., *Relevé des personnes tuées: Période du 25 avril 2015 au 31 décembre 2016*, januari 2017.

Doden (blauw) en gewonden (rood) per provincie in 2016.⁹²

Doden door geweld per maand in geheel Burundi gedurende de verslagperiode.⁹³

⁹² A.PRO.D.H, *Rapport annuel de 2016*, januari 2017.

⁹³ A.PRO.D.H., *Relevé des personnes tuées: Période du 25 avril 2015 au 31 décembre 2016*, januari 2017.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

Burundi is partij bij diverse mensenrechtenverdragen, waaronder het *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR - 1990), het *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (ICESCR - 1990), de *Convention against Torture* (CAT - 1993) en het *African Charter on Human Rights and People's Rights* (1989). Daarnaast is het land ook partij bij het Statuut van Rome (2004). De grondwet van Burundi erkent het recht op leven (art. 24), het recht op vrijwaring van marteling, wrede of onmenselijke, vernederende behandeling of bestraffing (art. 25). In art. 209 wordt de onafhankelijkheid van de rechtspraak gegarandeerd.⁹⁴

Burundi is lid van de VN Mensenrechtenraad en was lid van de Raad toen Resolutie A/HCR/S-24/1 met consensus werd aangenomen. Met deze resolutie werd de *United Nations Independent Investigation on Burundi* (UNIIB) ingesteld. In dit kader deed een commissie van experts tussen 15 april en 2015 en 30 juni 2016 in Burundi onderzoek naar de mensenrechtenschendingen. De belangrijkste bevinding van de commissie was dat in Burundi in deze periode grove mensenrechtenschendingen hebben plaatsgevonden en nu nog steeds plaatsvinden en dat overheidsorganisaties daar vooral schuldig aan zijn, waarbij sprake is van een patroon van straffeloosheid. Hoewel sinds de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, het geweld afnam is de oppressie en de controle van de overheid op de samenleving verder toegenomen.⁹⁵

In de Burundese grondwet is het grondrecht op vrijheid van leven geborgd. In het Wetboek van Strafrecht staat levenslange gevangenisstraf op marteling. Ook willekeurige vrijheidsbeneming en arrestatie zijn in Burundi strafbaar. Daarnaast is het recht op vrijheid van meningsuiting in het rechtssysteem verankerd.⁹⁶

3.2 Naleving en schendingen

3.2.1 Algemeen

Sinds het begin van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president en demonstraties in april 2015, hebben in Burundi veel mensenrechtenschendingen plaatsgevonden. De mensenrechtensituatie is sinds 2015 aanzienlijk verslechterd in vergelijking tot de jaren daarvoor. Als gevolg van deze crisis zijn meer dan duizend personen gedood.⁹⁷ Daarnaast zijn honderden personen gemarteld, een onbekend aantal vrouwen is slachtoffer geworden van diverse vormen van seksueel geweld, honderden personen zijn verdwenen en duizenden zijn zonder juridische grondslag gedetineerd.⁹⁸

⁹⁴ UNIIB – *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

⁹⁵ UNIIB – *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

⁹⁶ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

⁹⁷ FIDH, *Burundi: A bloody first year of the challenged presidency for Pierre Nkurunziza*, 28 juli 2016; ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016.

⁹⁸ Human Rights Watch, *Burundi's Human Rights Crisis – Materials published by Human Rights Watch*, april 2015 tot juli 2016; www.hrw.org/sites/default/files/supporting_resources/burundi_compendium_2016_web_version_4.pdf.

De Burundese politie was niet getraind en uitgerust om de grote demonstraties die in april en mei 2015 uitbraken, onder controle te krijgen (*crowd control*) en greep daarom direct hard in met vuurwapens. Er kwamen in die periode meer dan zeshonderd personen om het leven, waarvan vijfhonderd burgers.⁹⁹ Eind 2015 vonden de meeste mensenrechtenschendingen plaats, nadat op 10 en 11 december vier legerkampen rond Bujumbura door tegenstanders van de regering werden aangevallen. De politie en Imbonerakure hebben als reactie hierop in de dagen erna de wijken in Bujumbura waar veel oppositieleiden woonden uitgekamd en huiszoekingen verricht. Deze "oppositiewijken" van Bujumbura zijn: Cibitoke, Kinanira, Jabe, Mutakura, Nyakabiga en Musaga. Hierbij zijn veel arrestaties verricht. Er zijn berichten van verkrachtingen van vooral Tutsi vrouwen bij deze huiszoekingen.¹⁰⁰

Waar de massale schendingen de eerste maanden van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, voor waarnemers redelijk zichtbaar waren, werden deze aan het eind van 2015, na de gebeurtenissen op 10 en 11 december steeds selectiever en heimelijker. Nadat de autoriteiten de opstand hardhandig hadden neergeslagen, was er minder openlijke oppositie en trad de SNR steeds "effectiever" op met systematische terreur, repressie en intimidatie.¹⁰¹ Het grootste deel van de mensenrechtenschendingen werd begaan door leden van de overheid, voor wie een grote mate van straffeloosheid geldt. Zie ook 3.7 Rechtsgang.¹⁰² De grootschalige mensenrechtenschendingen zijn in de loop van mei/juni 2016 afgenomen. Eind 2016 vonden nog steeds arrestaties, moorden en martelingen plaats, maar minder massaal, minder willekeurig en meer gericht op bepaalde gezochte personen onder de tegenstanders van de regering. Ook waren er eind 2016 nauwelijks nog granaataanvallen in Bujumbura.¹⁰³

Een open publiekelijke discussie over de mensenrechten is vanwege de repressie niet mogelijk, wel binnen vertrouwde (familie)kringen.¹⁰⁴ OHCHR is actief met projecten op het gebied van *capacity building* en met projecten om de mensenrechtensituatie bespreekbaar te maken¹⁰⁵.

De grote mate van straffeloosheid in Burundi is een groot probleem. Zie hiervoor paragraaf 3.7 Rechtsgang.¹⁰⁶ Daarbij zijn de meeste kritische NGO's geschorst, omdat ze niet loyaal zouden zijn aan de regering. Zie hiervoor ook paragraaf 3.4 Vrijheid van vereniging en vergadering.¹⁰⁷

⁹⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; Vertrouwelijke bron.

¹⁰⁰ Human Rights Council, *Report of the UNIIB established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; Vertrouwelijke bron.

¹⁰¹ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016*, januari 2017.

¹⁰² UNIIB – *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1* – 20 september 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁰³ Vertrouwelijke bron.

¹⁰⁴ Vertrouwelijke bron.

¹⁰⁵ Vertrouwelijke bron.

¹⁰⁶ Human Rights Council, *Report of the UNIIB established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁰⁷ FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016.

3.2.2

ICC

Sinds april 2015 heeft de aanklager van het International Criminal Court (ICC), Fatou Bensouda, de ontwikkelingen in Burundi¹⁰⁸ nauw gevolgd en herhaaldelijk alle betrokken partijen opgeroepen zich te onthouden van geweld. Daarbij waarschuwde zij dat degenen die misdaden begaan die onder de jurisdictie van het ICC vallen hiervoor individueel verantwoordelijk zouden worden gehouden. Bij de aankondiging van het voorlopig onderzoek stelde Bensouda dat het ICC meerdere berichten en rapporten heeft onderzocht inzake strafbare feiten zoals moord, detentie, marteling, verkrachting en andere soorten van seksueel geweld en vermissingen.¹⁰⁹ Eind maart 2016 heeft een collectief van advocaten in naam van zestig families van slachtoffers van buitenrechtelijke executies in Burundi (*zie 3.11 Buitengerechtelijke executies en moorden*) zich gewend tot het ICC.¹¹⁰ Op 25 april 2016 heeft de aanklager van het ICC aangekondigd een voorlopig onderzoek (cf. artikel 53, eerste lid van het Statuut van Rome) te starten naar vermeend gepleegde misdaden in Burundi, die onder de jurisdictie van het Internationale Strafhof vallen.¹¹¹

Op 12 oktober 2016 heeft het door de regeringspartij gedomineerde parlement (met 94 van de 110 leden voor) ingestemd met de terugtrekking van Burundi uit het ICC. Vervolgens heeft de president op 18 oktober de wet getekend, waarmee de opzegging van het Statuut van Rome in gang wordt gezet.¹¹² Hiermee is Burundi het eerste land dat zich uit het ICC terugtrekt.¹¹³

De terugtrekking uit het ICC heeft overigens geen effect op de verplichting van Burundi volledig met het Hof mee te werken op het gebied van strafrechtelijke onderzoeken en procedures, zoals het lopende voorlopige onderzoek.¹¹⁴

3.3

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

De grondwet garandeert de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid, maar deze vrijheden worden in de praktijk niet gerespecteerd en ondermijnd door het Wetboek van Strafrecht en andere wetten. De Mediawet uit 2013 schrijft straffen voor, waaronder hoge boetes, tijdelijke opschorting van mediakanalen, en het innemen van perskaarten voor breed geformuleerde vergrijpen als het publiceren en uitzenden van verhalen die de nationale eenheid en publieke orde verstoren of die zijn gerelateerd aan onderwerpen zoals nationale defensie, veiligheid, ongeautoriseerde demonstraties of de economie. De wet beperkt daarnaast de bescherming van journalistieke bronnen en geeft veel bevoegdheden aan de *Conseil Nationale de la Communication* (CNC), de mediaregulator die wordt gecontroleerd door de president.¹¹⁵

3.3.1

Medialandschap

Het toch al beperkte medialandschap van Burundi werd vanaf april 2015 sterk ingeperkt. De autoriteiten censureerden en sloten veel private radiozenders, waardoor de bevolking de belangrijkste informatiebronnen kwijtraakte. De politie en Imbonerakure bedreigden journalisten met de dood en vielen hen aan. Meer dan

¹⁰⁸Het Statuut van Rome trad voor Burundi op 1 december 2004 in werking.

¹⁰⁹www.icc - *Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, on opening a Preliminary Examination into the situation in Burundi*, 25 April 2016.

¹¹⁰BBC, 25-03-2016; IWACU (Manirakiza F.), 07-04-2016.

¹¹¹www.icc - *Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, on opening a Preliminary Examination into the situation in Burundi*, 25 April 2016.

¹¹²Iwacu, *lettre du jour*, 19 oktober 2016.

¹¹³NRC Handelsblad, *Burundi wil af van het Internationaal Strafhof*, 13 oktober 2016.

¹¹⁴Amnesty International, *Burundi: Further crackdown on civil society unacceptable*, 13 februari 2017.

¹¹⁵Freedom House, *Freedom of the Press 2016 – Burundi*.

vijftig journalisten gingen in ballingschap naar het buitenland.¹¹⁶ De overheid domineert de media door haar bezit van de publieke televisie en radio (*Radio Television Nationale du Burundi*) en dagelijkse krant *Le Renouveau*.¹¹⁷

3.3.2 *Radiozenders*

Op 27 april 2015 vielen de autoriteiten in Bujumbura het populairste private radiostation *Radio Publique Africaine* (RPA) binnen en dwongen het te sluiten. De officiële reden was dat de uitzendingen over de demonstraties tegen de ambities van Nkurunziza het geweld zouden aanwakkeren. De autoriteiten vielen op dezelfde dag ook het *Maison de la Presse* binnen waar een consortium van onafhankelijke radiostations een gezamenlijke studio had ingericht om de verkiezingen te verslaan. De studio werd gedwongen de berichtgeving te staken. De overheid zorgde er daarnaast voor dat andere private zenders als Insanganiro en Bonesha FM alleen nog in Bujumbura konden uitzenden.

Op de eerste dag van de staatsgreep, 13 mei 2015, vond een informatiestrijd plaats waarbij zowel regeringsaanhangers als medestanders van de staatsgreep verschillende radiostations aanvielen. Het pro-overheidsstation Rema FM werd als eerste bestookt, waarbij auto's in brand werden gestoken. Op 14 mei vielen loyalisten met zware wapens, waaronder granaten, vier radiostations aan die door de overheid als pro-oppositie werden gezien:

Radio Television Renaissance - getuigen zagen dat militairen, politiemannen, maar ook burgers bij de aanval betrokken waren;

Bonesha FM - de studio werd geplunderd en militairen en politie zetten de journalisten het pand uit (zie verder bij 3.3.3 *Lot journalisten*);

Radio Publique Africain - de studio werd verbrand;

Isanganiro - de studio werd beschoten.¹¹⁸

Alles bijeengenomen werd ongeveer tachtig procent van het materiaal van de radiostations vernietigd, werd een aantal van de uitzendlocaties in brand gestoken en werden controleposten ingericht om journalisten te beletten aan het werk te gaan. Het radiostation *IWACU*¹¹⁹ was een van de enige private stations dat kon blijven uitzenden, ondanks bedreigingen en een aantal dagen uit de lucht te zijn geweest.¹²⁰

De radiozender Isanganiro mag sinds begin maart 2016 weer uitzenden, samen met Rema FM. In ruil daarvoor moest Isanganiro een gedragscode ondertekenen. Deze gedragscode onderstreept de verantwoordelijkheid van radiozenders niet aan opruiing te doen. De directeur en vijf journalisten van Isanganiro (waarvan tegen drie nog een arrestatiebevel loopt) zijn uit angst voor hun veiligheid het land ontvlucht. Bonesha FM, Radio Publique Africain en IWACU zijn nog actief via internet, maar hun inkomsten zijn sterk gedaald door verminderende opbrengsten uit advertenties. Daarnaast zijn veel van hun journalisten niet meer werkzaam in Burundi. RT Renaissance zendt niet meer uit.¹²¹

3.3.3 *Lot journalisten*

Bedreigingen en fysieke aanvallen tegen individuele journalisten namen in 2015 en 2016 toe. Zij zijn, samen met anderen die actief zijn in het maatschappelijk

¹¹⁶Freedom House, *Freedom of the Press, Burundi*, 27 April 2016.

¹¹⁷Freedom House, *Freedom in the world 2016 - Burundi*.

¹¹⁸Les observateurs, *La guerre des radios est déclarée au Burundi*, 14 mei 2015; Human Rights Council, *Report of the UNHRC established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

¹¹⁹"Les voix du Burundi"; IWACU is een onafhankelijke zender, krant en website.

¹²⁰Freedom House, *Freedom of the Press 2016 - Burundi*.

¹²¹Vertrouwelijke bron; <http://iwacu-burundi.org/magazine/a-propos/>.

middenveld, een belangrijk doelwit van systematische onderdrukking door middel van intimidatie, arrestatie en marteling door de overheid. Volgend op de aanvallen op de radiostations in mei 2015 rapporteerden journalisten vaak over fysiek geweld, dreigtelefoontjes, doodsb bedreigingen en ander misbruik. Meer dan vijftig journalisten ontvluchtten als gevolg hiervan in 2015 en 2016 het land, zij gingen veelal naar de buurlanden. Aanklagers eisen de uitlevering van een aantal van hen, onder wie Rugurika, Muhozi, Anne Niyuhire (directeur van Isanganiro Radio) en Patrick Nduwimana (directeur van Bonesha FM). Zie ook onder 4.4. *Journalisten en bloggers*.¹²²

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste bedreigingen, aanvallen en verdwijningen op journalisten.

Op 2 augustus 2015 arresteerde de Burundese politie de Burundese correspondent van *Radio France internationale* (RFI) en *Agence France-Presse* (AFP) Esdras Ndikumana toen hij foto's nam op de plek waar het voormalig hoofd van de inlichtingendienst SNR en vertrouweling van de president was gedood. Hij werd meegenomen naar het hoofdkwartier van de SNR, waar hij werd mishandeld. Na zijn vrijlating dezelfde dag moest hij in het ziekenhuis worden behandeld aan diverse verwondingen. In oktober 2015 deed hij aangifte, maar zijn zaak was in november 2016 nog niet in behandeling genomen. Ndikumana is naar Kenia gevlucht.¹²³

Op 13 oktober 2015 werd de verslaggever/cameraman Christophe Nkezabahizi van een lokaal tv-station vermoord bij de ingang van zijn huis, waarschijnlijk door politiemannen van de API, *Appui à la Protection des Institutions*. Ook zijn vrouw en twee kinderen werden vermoord.¹²⁴

Op 22 juli 2016 verdween journalist Jean Bigirimana, die onder andere voor IWACU werkzaam was, toen hij van Bujumbura naar Bugarama reisde.¹²⁵

In augustus 2016 werd Boaz Ntaconayigize van Bonesha FM, die gevlucht was naar Oeganda, aangevallen in Kampala door onbekende mannen.¹²⁶

Volgens Reporters sans Frontières (RSF) zouden de autoriteiten de daders onbestraft laten. Daarnaast stelt RSF dat agenten van de Burundese geheime dienst SNR proberen te infiltreren in de Burundese vluchtelingengemeenschap in Oeganda om journalisten en activisten op te sporen.¹²⁷

3.3.4

Sociale media

Bij gebrek aan onafhankelijke radiozenders zijn burgers voor het nieuws vooral aangewezen op de sociale media. Een aantal journalisten heeft vanuit omliggende landen zoals Rwanda *online* radiostations opgezet, zoals Radio Inzamba en SOS

¹²²Human Rights Council, *Report of the UNIIB established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; Freedom House, *Freedom of the Press 2016 – Burundi*; Amnesty International, *Burundi: Further crackdown on civil society unacceptable*, 13 februari 2017.

¹²³Jeune Afrique, *Burundi – Esdras Ndikumana: Pourquoi j'ai décidé de porter plainte*, 20 oktober 2015; Jeune Afrique, *Burundi: le journaliste Esdras Ndikumana remporte le prix de la presse diplomatique*, 25 november 2015; Human Rights Council, *Report of the UNIIB established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

¹²⁴Human Rights Council, *Report of the UNIIB established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; International Business Times, *Burundi: Death of journalist 'inhuman' as 7 killed in Bujumbura shooting and grenade attacks*, 13 oktober 2015.

¹²⁵Human Rights Watch, *Where is Burundian journalist Jean Bigirimana?*; Reporters without Borders, *Burundi: Regime threat to journalists, even those who have fled abroad*, 3 augustus 2016.

¹²⁶Reporters without Borders, *Burundi: Regime threat to journalists, even those who have fled abroad*, 3 augustus 2016.

¹²⁷Reporters Sans Frontières, *Regime threat to journalists, even those who have fled abroad*, 3 augustus 2016.

Médias Burundi. Via een netwerk van informanten die verhalen rapporteren en controleren verspreiden ze hun informatie via Twitter, Facebook en WhatsApp. Deze informatie verspreidt zich vervolgens van mond tot mond. Door deze beperkte manier van journalistiek, die ook niet altijd goed te verifiëren is, is er een grote geruchtenmachine ontstaan. Er is in bepaalde mate sprake van een 'sociale mediaoorlog' tussen de autoriteiten en hun aanhangers en critici van het regime. Er zijn ook initiatieven, zoals het bloggersnetwerk Yaga, die ruimte geven aan verschillende opinies en diversiteit, en een positieve dialoog willen stimuleren.¹²⁸

Er zijn geen restricties op de toegang van het internet, en websites worden niet van overheidswege geblokkeerd. Na de coup poging van 13 mei 2015 blokkeerde de overheid echter gedurende enkele dagen het gebruik van sociale media op mobiele netwerken. Vervolgens meldde zij via Twitter dat de coup poging was afgeslagen. Deze blokkade op de toegang tot sociale media en berichtenplatforms als Twitter, Facebook Whats app en Tango, was een poging de demonstranten de mogelijkheid te ontnemen zich te organiseren. Veel mensen waren echter toch in staat om met elkaar in contact te komen via VPN's (*Virtual Private Networks*).¹²⁹ De overheid heeft de sociale media nodig voor haar eigen informatievoorziening en -verspreiding.¹³⁰ Er zijn voor zover bekend geen rapporten verschenen die melden dat de regering het email- of internetverkeer actief heeft gecontroleerd.¹³¹

3.4 Vrijheid van vereniging en vergadering

Het recht van vrijheid van vereniging en vergadering is verankerd in de Grondwet. Er bestaat wel de wettelijke inperking dat grote (politieke) bijeenkomsten voorafgaand bij de autoriteiten dienen te worden aangemeld.¹³²

De regering heeft het recht van vrijheid van vergadering na de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, in de praktijk sterk ingeperkt, zeker voor groeperingen die niet pro-regering zijn. Op 19 november 2015 bevroor de openbare aanklager de tegoeden van tien maatschappelijke organisaties (*civil society organizations, cso's*). Deze organisaties waren voornamelijk actief op het gebied van goed bestuur, burgervrijheden en mensenrechten. De overheid beschuldigde hen van het feit dat ze zouden hebben deelgenomen aan de mislukte coup van 13 mei 2015 en actief de regering zouden ondermijnen. Op 25 november 2015 schorste het ministerie van Binnenlandse Zaken formeel alle activiteiten van deze tien maatschappelijke organisaties.¹³³

In augustus 2015 stelde een commissie onder voorzitterschap van de procureur-generaal, de leiders van de meeste 'anti derde termijn'-organisaties en de oppositiepartijen aansprakelijk voor de financiële schade (\$ 31,9 miljoen) die het land had geleden als gevolg van de protesten. Na de hierboven genoemde schorsing in november 2015, vluchtten de meeste leiders van de cso's het land uit, nadat ze bedreigingen tegen henzelf en hun familie hadden ontvangen.¹³⁴

¹²⁸The Guardian, 'The president thinks he can suppress the truth': Burundi's guerrilla media, 7 november 2016; One World, In Burundi zijn bloggers de nieuwe journalisten (en Facebook is de nieuwe radio), 26 januari 2016.

¹²⁹Freedom House, Freedom of the Press 2016 – Burundi.

¹³⁰One World, In Burundi zijn bloggers de nieuwe journalisten (en Facebook is de nieuwe radio), 26 januari 2016.

¹³¹US Department of State, Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi, 13 april 2016.

¹³²US Department of State, Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi, 13 april 2016.

¹³³UNIIB, Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1, 20 september 2016; US Department of State, Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi, 13 april 2016.

¹³⁴US Department of State, Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi, 13 april 2016.

Op 19 oktober 2016 verordonneerde de minister van Binnenlandse Zaken de definitieve sluiting van vijf van Burundi's belangrijkste mensenrechtenorganisaties. Hij beschuldigde deze organisaties van het zaaien van haat en verdeeldheid onder de bevolking en het bezoedelen van het imago van Burundi.¹³⁵

3.5 Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

Ongeveer zestig procent van de bevolking is rooms-katholiek, twintig procent behoort tot lokale religieuze groeperingen en vijftien procent is protestant. Moslims maken twee tot vijf procent van de bevolking uit. De meeste moslims zijn soennitisch en leven hoofdzakelijk in de stedelijke gebieden. De president is protestant, terwijl belangrijke leden van zijn regering katholiek of moslim zijn.¹³⁶

Volgens de Grondwet is Burundi een seculiere staat en is discriminatie op basis van religie verboden. Onafhankelijk van zijn geloof wordt eenieder voor de wet gelijkelijk beschermd. Het is politieke partijen verboden religieus geweld of haat te prediken. In het algemeen belang en ter bescherming van anderen kunnen deze rechten wettelijk ingeperkt worden. Volgens religieuze groeperingen leven zij vreedzaam met elkaar en de meeste Burundezen respecteren het recht van anderen op godsdienstvrijheid.¹³⁷

Sinds de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president van april 2015, rapporteerde de katholieke kerk verschillende gevallen van priesters die doodsbedreigingen ontvingen of werden opgepakt voor hun hulp aan vermeende tegenstanders van de regering. De katholieke kerk had zich uitgesproken tegen een derde ambtstermijn van de president. In juni 2015 ontsnapte de katholieke aartsbisschop van Bujumbura aan een liquidatiepoging tijdens een manifestatie, waar hij zich zou uitspreken tegen de derde termijn ambitie van de president.¹³⁸

3.6 Bewegingsvrijheid

De grondwet en andere wetgeving waarborgen de vrijheid van beweging binnen het land, het maken van buitenlandse reizen, emigratie en remigratie.¹³⁹ De overheid heeft de bewegingsvrijheid in de praktijk sterk ingeperkt. Toen burgers begonnen te vluchten aan het begin van het verkiezingsgeweld rapporteerden vluchtelingen dat overheidsfunctionarissen en pro-regeringsgezinden met name in de provincies Kirundo en Makamba, grenzend aan respectievelijk Rwanda en Tanzania, burgers verhinderden naar de grens door te reizen.¹⁴⁰ Vooral in de grensgebieden zijn controleposten van politie en patrouilles van de Imbonerakure en kunnen personen zonder opgaaf van reden gearresteerd en gedetineerd worden.¹⁴¹

Gedurende de politieke onrust verlieten veel burgers uit de midden en hogere klasse het land. Soms werden de daarvoor benodigde paspoorten zonder verklaring met een vertraging van twee maanden afgegeven tegen veel hogere prijzen dan de officiële prijs. Volgens rapporten van Interpol bleken bij uitreis van 46 belangrijke

¹³⁵Amnesty International, *Burundi: Further crackdown on civil society unacceptable*, 13 februari 2017.

¹³⁶US Department of State, *International Religious Freedom Report for 2015 – Burundi*.

¹³⁷US Department of State, *International Religious Freedom Report for 2015 – Burundi*.

¹³⁸US Department of State, *International Religious Freedom Report for 2015 – Burundi*.

¹³⁹US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁴⁰US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁴¹Vertrouwelijke bron.

oppositieleden de paspoorten te zijn ingetrokken¹⁴² (Zie ook paragraaf 3.9 Mishandeling en foltering, laatste alinea en hoofdstuk 5 Vluchtelingen en ontheemden).

Inwoners van Burundi zijn elke zaterdagmorgen van half negen tot half elf min of meer verplicht deel te nemen aan projecten in de lokale gemeenschap waar zij wonen. Tijdens deze periodes zijn er beperkingen in de bewegingsvrijheid.¹⁴³

3.7 Rechtsgang

Hoewel de grondwet en andere wetgeving voorziet in een onafhankelijke rechtspraak, is deze in de praktijk niet aanwezig. Het juridische systeem in Burundi is zeer gepolitiseerd en de straffeloosheid is groot.¹⁴⁴

Zo kwam het voor dat de autoriteiten leden van de rechterlijke macht onder politieke druk zetten of omkochten om gerechtelijke onderzoeken en vervolgingen te staken, de uitkomst van rechtszaken vooraf te beïnvloeden of te voorkomen dat gerechtelijke bevelen werden afgegeven. Autoriteiten die in strafrechtelijke zaken werden genoemd of hun sympathisanten zetten juridisch personeel direct en indirect onder druk, waaronder de president van het Hooggerechtshof die verantwoordelijk is voor de berechting van *high profile* corruptie- en strafzaken.¹⁴⁵

Een voorbeeld van politieke beïnvloeding van de rechtspraak is de promotie van de voorzitter van het constitutioneel hof, Charles Ndagijimana. Nadat het Hof op 5 mei 2015 had geoordeeld dat de president zich voor een derde termijn verkiesbaar kon stellen, werd hij drie dagen later per decreet tot commissaris van Brarudi benoemd, de grootste brouwerij van het land, die voor veertig procent in handen is van de staat en goed is voor dertig procent van de belastinginkomsten van het land. Een paar maanden daarna werd hij benoemd tot voorzitter van de Raad van Commissarissen van de brouwerij.¹⁴⁶

Voorts zijn er beschuldigingen dat de openbare aanklager verzoeken naast zich neerlegde voor strafrechtelijk onderzoek naar hogere leden van de SNR en de nationale politie. Tijdens processen werden niet alle wettelijke rechten van de verdachten gerespecteerd, zoals het vermoeden van onschuldig zijn, het recht op informatie over de aanklacht, de inachtneming van de wettelijke termijnen en voldoende voorbereidingstijd voor de verdediging. Slechts weinig verdachten kregen rechtsbijstand gedurende hun proces, de meesten konden zich de diensten van één van de slechts 131 in het land geregistreerde advocaten niet veroorloven. Lokale en internationale ngo's zorgden in enkele gevallen voor rechtsbijstand.¹⁴⁷

Het gepolitiseerde juridische systeem zorgt voor straffeloosheid: arrestatie en berechting van verdachten die aan de overheid zijn verbonden komen nauwelijks voor, tenzij een proces in het belang van de overheid is. De regering wilde of was niet in staat beschuldigingen, geconstateerd door OHCHR, van intimidatie en geweld

¹⁴²US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁴³Vertrouwelijke bron; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁴⁴UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁴⁵US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁴⁶NRC Handelsblad, *Heineken Zo werkt dat in Burundi*, 18 november 2016.

¹⁴⁷US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

door leden van Imbonerakure te onderzoeken. De regering stelde evenmin een onderzoek in tegen van executie beschuldigde leden van de veiligheidsdiensten.¹⁴⁸

Seksueel misbruik door politie en veiligheidsdiensten kwam voor en ging gepaard met straffeloosheid voor de daders.¹⁴⁹

De Burundese overheid heeft nauwelijks iets ondernomen om de mensenrechtenschendingen tegen te gaan. Bijna geen enkele dader van mensenrechtenschendingen is opgepakt en voor de rechter gebracht. Een journalist van RFI, die na zware mishandeling een klacht tegen de overheid had ingediend, kreeg maanden later te horen dat 'het onderzoek nog steeds aan de gang was'. Zie ook *3.3.3 Lot journalisten*.

Veel burgers voelen zich kwetsbaar en vertrouwen het rechtssysteem niet. Er is een wijdverspreide perceptie van straffeloosheid en politisering van de rechtspraak.¹⁵⁰

3.8 Arrestaties, bewaring en detenties

Hoewel de Grondwet willekeurige arrestaties en detenties verbiedt, vonden deze wel plaats tijdens de verslagperiode. Volgens *Association Burundaise pour la Protection des Droits Humains et des Personnes Détenues* (A.PRO.D.H.) en OHCHR voerden de politie, SNR-personeel en lokale administratieve autoriteiten meer dan drieduizend arbitraire arrestaties uit tussen april en december 2015.¹⁵¹ De autoriteiten lieten op zijn minst tweeduizend arrestanten binnen twee dagen vrij zonder aanklacht. OHCHR schatte dat in oktober 2015 door het hele land nog meer dan vijfhonderd personen in willekeurige detentie zaten. Veel van hen hadden deelgenomen aan de protesten tegen de derde termijn van de president.¹⁵²

Zo detineerde medio september 2015 de veiligheidsdiensten ruim honderd jonge mannen in de provincie Gitega. Gouverneur Venant Manirambona van de provincie Gitega stelde dat deze jonge mannen richting het zuiden reisden met als doel zich bij een rebellenbeweging aan te sluiten.¹⁵³ De autoriteiten lieten de jongeren na een paar dagen vrij.¹⁵⁴ In de provincie Ruyigi vonden op 24 september 2015 vergelijkbare massa-arrestaties en detenties plaats.¹⁵⁵

Tegen het einde van 2015 rapporteerden mensenrechtenwaarnemers dat veiligheidsdiensten mensen detineerden met als oogmerk losgeld te vragen. Vervolgens benaderden de veiligheidsdiensten hun families voor onderhandeling over het losgeld.¹⁵⁶ Hoewel de meeste ontvoeringslachtoffers na het betalen van losgeld werden vrijgelaten, zijn er ook gevallen bekend van slachtoffers die desondanks nooit meer of vermoord werden teruggevonden.¹⁵⁷

¹⁴⁸ Amnesty International, *Report 2015/2016 – The state of the world's human rights*, 24 februari 2016.

¹⁴⁹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁵⁰ FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016; Amnesty International, *Annual report – Burundi 2016/2017*, februari 2017. Vertrouwelijke bron.

¹⁵¹ Forum pour la conscience et le développement, *Enquête de l'APRODH sur la composition et le fonctionnement du SNR (services secrets du Burundi)*, 28 augustus 2016.

¹⁵² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016; Amnesty International, *"Just Tell Me What To Confess To"*, september 2015; Human Rights Watch, *Burundi: state of arbitrary arrests, torture*, 6 augustus 2015.

¹⁵³ Vice news, *Burundi crackdown continues as security officials arrest 100 young man*, 16 september 2015.

¹⁵⁴ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁵⁵ A.PRO.D.H., *Rapport annuel 2015*, maart 2016.

¹⁵⁶ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁵⁷ Vertrouwelijke bron; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

3.9 Mishandeling en foltering

De Burundese grondwet verbiedt mishandeling en foltering, maar gedurende de verslagperiode maakten zowel leger, politie, inlichtingendienst SNR als Imbonerakure zich geregeld schuldig aan deze handelingen. Tussen 26 april 2015 en eind december 2015 documenteerde OHCHR 263 gevallen van mishandeling en marteling door personeel van de veiligheidsdiensten. De meeste slachtoffers waren leden van de oppositiepartijen of deelnemers aan de protesten tegen de derde ambtstermijn van de president. Er was tijdens de verslagperiode geen informatie beschikbaar over eventuele arrestaties en veroordelingen van de daders. Amnesty International publiceerde in een rapport de verhalen van jonge mannen die werden mishandeld vanwege hun deelname aan de protesten. De daders van de mishandelingen waren volgens Amnesty International personeel van de SNR en gewapende leden van Imbonerakure. Human Rights Watch documenteerde meer dan 140 zaken waarbij vermeende opposenten van de regering na hun willekeurige arrestatie werden geslagen, gemarteld of op een andere manier slecht werden behandeld door de politie, veiligheidsdiensten en Imbonerakure.¹⁵⁸

Wrede, inhumane of vernederende behandeling en straf tijdens gevangenschap blijven in Burundi een serieus probleem.¹⁵⁹

Er was tijdens de verslagperiode geen informatie bekend waaruit blijkt dat uit westerse of andere landen per vliegtuig terugkerende burgers bij binnenkomst in het land door het leger of de politie worden mishandeld of gefolterd. Imbonerakure heeft wel uit de buurlanden over land terugkerende personen mishandeld.¹⁶⁰

3.10 Verdwijningen en ontvoeringen

Sinds het begin van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, zijn mensen verdwenen, meestal nadat ze willekeurig waren gearresteerd door met name de politie en de SNR. De slachtoffers zijn leden van de oppositie, maatschappelijke organisaties en demonstranten. UNIIB heeft met familieleden gesproken van door veiligheidsdiensten gearresteerde personen. Deze personen zijn nooit meer teruggezien. De familie kreeg geen informatie over het lot of de verblijfplaats van de betrokkenen. Ook ontving UNIIB informatie over en namen van getuigen met betrekking tot een groep van twaalf medewerkers van de SNR, politie en het leger, die betrokken zouden zijn bij veel gevallen van verdwijningen. Deze groep zou rechtstreeks vallen onder de kleine groep vertrouwelingen rond de president.¹⁶¹

Na de mislukte coup op 13 mei 2015 verdween een aantal vermeende militaire coupplegers. Nadat tot eind 2015 hun verblijfplaats onbekend bleef, ontving OHCHR meldingen dat ongeïdentificeerde lijken, waarschijnlijk van de vermeende coupplegers, langs de weg naar de luchthaven waren gevonden.¹⁶²

¹⁵⁸ Amnesty International, "Just Tell Me What To Confess To", september 2015; Human Rights Watch, *Burundi: state of arbitrary arrests, torture*, 6 augustus 2015.

¹⁵⁹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁶⁰ Vertrouwelijke bron; Human Rights Watch, *Burundi's Human Rights Crisis – Materials published by Human Rights Watch*, april 2015 tot juli 2016.

¹⁶¹ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

¹⁶² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

Volgens OHCHR was er na de gebeurtenissen van 11 en 12 december 2015 een toename van het aantal verdwijningen.¹⁶³ Volgens Amnesty International zijn er kort na deze gebeurtenissen tientallen mensen begraven in massagraven in de buitenwijken van Bujumbura. Amnesty ondersteunt dit met foto's van satellietbeelden en getuigenverslagen.¹⁶⁴ De VN-Commissaris voor Mensenrechten stelde dat het aantal verdwijningen, gekoppeld aan geruchten van geheime detentiecentra en massagraven *extremely alarming* is. De lichamen van de slachtoffers die vielen na doorzoekingen van verschillende wijken in Bujumbura op 11 en 12 december 2015, werden volgens verschillende getuigen overgebracht naar onbekende plaatsen. Volgens de VN-Commissaris zouden getuigen hebben gerapporteerd dat er ten minste negen massagraven in en rond Bujumbura zijn, waar meer dan honderd lichamen van slachtoffers van 11 en 12 december zouden zijn begraven.¹⁶⁵

3.11 Buitengerechtelijke executies en moorden

Volgens verschillende rapporten hebben de regering en diverse overheidsdiensten een groot aantal willekeurige moorden begaan. Tevens zijn er diverse meldingen dat de slachtoffers hiervan in massagraven zijn begraven.¹⁶⁶

Tussen 26 april 2015 en augustus 2016 zijn volgens OHCHR zeker 564 personen geëxecuteerd. Gezien de beperkingen waaronder OHCHR moet werken, ligt het werkelijke aantal vermoedelijk hoger.¹⁶⁷

De meeste moorden werden gepleegd door de politie, de SNR, militairen en overheidsfunctionarissen, vaak geholpen door Imbonerakure. Ook de API (*Appui pour la Protection des Institutions*), een speciale politie eenheid van de presidentiële garde, heeft naast andere mensenrechtenschendingen politieke tegenstanders geëxecuteerd. Volgens UNIIB waren ook leden van de gewapende oppositie betrokken bij moorden en gerichte executies.¹⁶⁸

De meeste slachtoffers waren (vermeende) tegenstanders van de derde ambtstermijn, waaronder veel mensenrechtenactivisten. Maar ook mensen die actief waren in de oppositiebeweging werden het slachtoffer. Ook familieleden van de vermeende oppositie en mensenrechtenactivisten werden hierbij niet ontzien. Na de huiszoekingen in wijken van Bujumbura (Musaga, Nyakabiga, Ngagara, Cibitoke en Mutakura) op 11 en 12 december 2015 werd een groot aantal burgerslachtoffers gevonden. Zij waren met de handen op hun rug vastgebonden en hadden kogelgaten in hun hoofd. De politie en het leger arresteerden ook veel jonge mannen die werden gezien als tegenstander van de regering. Zij werden gefolterd, gedood of naar onbekende bestemmingen overgebracht. Amnesty International publiceerde een rapport met satellietbeelden en ooggetuigenverslagen waaruit bleek dat veel slachtoffers van de arrestaties van 11 en 12 december 2015 in massagraven werden begraven.¹⁶⁹ Terwijl het officiële dodental 87 bedroeg, stierven

¹⁶³OHCHR, *Alarming new patterns of violations emerging in Burundi*, 15 januari 2016.

¹⁶⁴Amnesty International, *Burundi: Satellite evidence supports witness accounts of mass graves*, 28 januari 2016.

¹⁶⁵UN Human Rights Office of the High Commissioner, *Alarming new patterns of violations emerging in Burundi – Zeid*, 15 januari 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

¹⁶⁶Amnesty International, *Burundi: Satellite evidence supports witness accounts of mass graves*, 28 januari 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016.

¹⁶⁷UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

¹⁶⁸UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

¹⁶⁹Amnesty International, *Burundi: Satellite evidence supports witness accounts of mass graves*, 28 January 2016.

volgens onafhankelijke waarnemers medio december 2015 tussen de 150 en 200 personen.¹⁷⁰ Een voormalig legerofficier bevestigde aan UNIIB het bestaan van lijsten met personen, zowel militairen als burgers, die door de veiligheidsdiensten geëlimineerd moesten worden. Ook waren er gerichte executies binnen het leger, van zowel voor- als tegenstanders van de regering. De bekendste voorbeelden zijn de generaals Adolphe Nshimirimana (2 augustus 2015) en Karakuza (25 april 2016), en kolonel Darius Ikurakure (22 maart 2016).¹⁷¹

Voorbeelden van mensenrechtenactivisten die slachtoffer van het geweld werden zijn Pierre Claver Mbonimpa, activist voor A.PRO.D.H.,¹⁷² die tijdens een aanslag in zijn wang en een arm werd geschoten. Later werd zijn zoon gearresteerd, en vermoord in de wijk Mutakura van Bujumbura teruggevonden. Een paar maanden daarna werd de schoonzoon van Mbonimpa door granaten vermoord.¹⁷³

Voorbeelden van moorden op politieke opposanten:

Op 23 mei 2015 was API betrokken bij de moord op Zedi Feruzi, leider van de oppositiepartij UPD Zigamibanga (*Union pour la paix et le développement*). Op 7 september 2015 schoten onbekende gewapende mannen Patrice Gahungu, woordvoerder van dezelfde partij, dood. Volgens Amnesty International was API betrokken bij meerdere politieke moorden, zoals op Vénérand Kayoya en Léonidas Nibitanga in de wijk Cibitoke, Bujumbura. Ook Faustin Ndabitezimana, lid van de oppositiepartij Front for Democracy in Burundi, zou door API zijn gedood in de wijk Buterere, Bujumbura.

De cameraman Christophe Nkezabahizi, zijn vrouw en kinderen, zijn tijdens de schietpartij in huis aanwezige oom, en de eveneens in het huis aanwezig medewerker Evariste Mbonihankuye van IOM, werden op 13 oktober 2015 in Bujumbura om het leven gebracht. Uit onderzoek van OHCR bleek dat API hierbij eveneens betrokken was, hoewel het openbaar ministerie een groep jongeren hiervan beschuldigde.¹⁷⁴

Benjamin Mbonimpa en Emmanuel Harimenshi, twee broers actief in de oppositiepartij MSD, werden op 14 juli 2015 dood gevonden in een kanaal in Buterere, Bujumbura, met de armen vastgebonden. Beiden waren actief geweest tijdens de protesten tegen een derde ambtstermijn. De politie beweerde kort voor hun dood wapens in hun huis te hebben gevonden, waarop de SNR een zoektocht naar de broers begon.¹⁷⁵

Ook oppositieleiden maakten zich schuldig aan moorden. Op 13 oktober 2015 viel een groep oppositieleiden drie politie-officieren in burger aan in de wijk Ngagara, Bujumbura. Na de armen van de officieren te hebben vastgebonden werden twee van hen gedood met een granaat, terwijl de derde wist te ontsnappen.¹⁷⁶

¹⁷⁰UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

¹⁷¹UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

¹⁷²Association pour la protection des droits humains et des persons détenues.

¹⁷³UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

¹⁷⁴Amnesty International, *Report 2015/2016 – The state of the world's human rights*, 24 februari 2016.

¹⁷⁵Pacifique NININHAZU, *Frères Benjamin Mbonimpa et Emmanuel Harimenshi, manifestants et membres du Msd, tués hier soir et jetés à Buterere*, 13 juli 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

¹⁷⁶US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

3.12 Doodstraf

Volgens de Burundese wetgeving kan de doodstraf niet worden opgelegd. Dit geldt zowel voor het civiele als het militaire recht.¹⁷⁷

¹⁷⁷Algemeen Ambtsbericht Burundi, maart 2009.

4 Positie van specifieke groepen

4.1 Leden van oppositiepartijen / politieke activisten

Er was veel optimisme na de eerste verkiezingswinst van president Nkurunziza in 2010, maar na 2015 ontstond er in Burundi steeds minder ruimte voor politieke activiteiten en manifestaties. De jongerengroeperingen, Imbonerakure van de regeringspartij, en MSD en FNL van de oppositiepartijen, werden steeds actiever en meer intimiderend. Dit leidde vooral tijdens de verkiezingen de afgelopen jaren tot gevechten en intimidaties over en weer, met name in de *collines*.¹⁷⁸

Sinds het begin van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president medio 2015, is er sprake van een gewapend conflict tussen de regering en de oppositie. De schermutselingen begonnen in Bujumbura en breidden zich geleidelijk uit tot een stadsguerrilla, die deels is overgeslagen naar de rurale gebieden van Burundi. Over en weer hebben gerichte aanvallen en aanslagen plaatsgevonden. Bovendien hebben beide kampen getracht elkaar te infiltreren en overlopers te rekruteren en heeft men elkaar via de (sociale) media in een kwaad daglicht proberen te zetten. Bemiddelingspogingen tussen regering en oppositie hadden tijdens de verslagperiode geen succes.¹⁷⁹

Sinds 2015 worden politieke opposanten, niet-regeringsgezinde politici en hun aanhangers geconfronteerd met intimidatie, treitering en geweld. De veiligheidsdiensten en Imbonerakure spelen hierin een centrale rol. Ook mensenrechtenactivisten, journalisten en hun familieleden waren het slachtoffer van onderdrukking en mensenrechtenschendingen door de autoriteiten.¹⁸⁰ Zie voor gedetailleerdere informatie paragraaf 2.1.1 *Politieke groeperingen die een actieve rol spelen* en 3.11 *Buitengerechtelijke executies en moorden*.

4.2 Leden van al dan niet aan politieke partijen verbonden militie

De belangrijkste militie is Imbonerakure, de jeugdbeweging van de regeringspartij CND-FDD. De militie heeft ongeveer 50.000 leden, van wie wordt geschat dat ongeveer 20.000 van hen problemen veroorzaken op veiligheidsgebied, waaronder mensenrechtenschendingen. De leden van deze militie zijn voornamelijk gedemobiliseerde oud-rebellen, van wie velen analfabeet zijn. Imbonerakure is nauw verweven met de overheid, vooral met de politie, de SNR en lokale overheden. Bovendien bewaakt Imbonerakure de grenzen, met name in de provincies grenzend aan Rwanda (Kirundo en Ngozi).¹⁸¹

In Burundi zijn ook gewapende oppositiegroeperingen actief. Zie paragraaf 2.1.1 *Politieke groeperingen die een actieve rol spelen*. De belangrijkste hiervan is

¹⁷⁸ Collines betekent letterlijk heuvels. In administratieve zin zijn collines de lokale gemeenschappen. FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016; Vertrouwelijke bron.

¹⁷⁹ Crisis Group Africa Report no. 235, *Burundi: A Dangerous Third Term*, 20 mei 2016; Reuters, *Five political parties boycott Burundi peace talks*, 12 juli 2016; Reuters, *Burundi opposition reject mediator days after his arrival*, 13 december 2016.

¹⁸⁰ UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; FIDH, *Burundi: A bloody first year of the challenged presidency for Pierre Nkurunziza*, 28 juli 2016; ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016; Freedom house, *Freedom in the world 2016 Burundi*.

¹⁸¹ CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

FOREBU.¹⁸² Op 22 december 2015 richtte voormalig luitenant-kolonel van het leger, Edward Nshimirimana, FOREBU op. Dit gebeurde nadat de leider van de mislukte coup, generaal Godefroid Niyombare, opriep tot een gewapende verzetsbeweging. FOREBU bestaat bijna geheel uit deserteurs uit het leger en de politie. Het doel van FOREBU is Nkurunziza te doen aftreden en de etnische verhoudingen tussen het leger en de veiligheidstroepen overeenkomstig de Arusha-akkoorden te herstellen.¹⁸³ In januari 2016 werd generaal Niyombare hoofd van het uitvoerend orgaan van FOREBU.¹⁸⁴ De leiding van de beweging opereert waarschijnlijk vanuit Rwanda.¹⁸⁵

FOREBU is naar verluidt betrokken geweest bij twee gevechten: een aanval op een politiebureau in Musaga in februari 2016, waarbij vier Imbonerakure leden werden gedood, en de moord op senior legerofficier Darius Ikurakura op een militaire basis in Bujumbura op 22 maart 2016.¹⁸⁶

FOREBU en RED Tabara¹⁸⁷, de militaire tak van de MSD, voerden gezamenlijk granaataanvallen op burgers uit in de wijken Cibitoke en Kinanira van Bujumbura op 6 februari 2016. Het werkelijke aantal botsingen en gewelddadige gebeurtenissen waarbij zowel RED-Tabara en FOREBU betrokken zijn geweest ligt waarschijnlijk hoger dan wordt geschat, maar de identiteit van de aanvallers is ofwel onbevestigd of kon niet worden vastgesteld.¹⁸⁸

De handelwijze van de verschillende oppositionele militieën verschilt.¹⁸⁹ Zo was de FNL betrokken bij veel gevechten en wordt de partij daardoor ook geconfronteerd met veel arrestaties van haar aanhangers. De MSD was daarentegen bij veel minder gevechten betrokken, terwijl toch veel van hun aanhangers zijn opgepakt. FOREBU heeft als doelwit leden en sympathisanten van CNDD-FDD, terwijl de RED-Tabara verantwoordelijk was voor meerdere granaataanvallen op functionarissen van de regering. Ook de gebieden waar de groeperingen actief zijn verschillen. De FNL-activiteiten vinden grotendeels plaats in en rond Bujumbura (in mindere mate ook in Kirundo en andere provincies), terwijl FOREBU vooral actief is in het noorden en het midden van het land en de MSD in het zuiden en de oostelijke provincies van Burundi.¹⁹⁰

Er bestaat een maatschappelijke dwang om je aan te sluiten bij een militie, die is verbonden aan een politieke partij. Dit geldt vooral voor de regeringsgezinde Imbonerakure. Mensen wordt gevraagd: "Waarom doe je niet mee, vind je de president goed? En zo niet dan houd je niet van democratie".¹⁹¹

¹⁸²Forces républicains du Burundi.

¹⁸³Zie ook paragraaf 1.2.

¹⁸⁴International Business Times, *Burundi: Coup leader General Godefroid Niyombare becomes head of Forebu rebels*, 21 januari 2016.

¹⁸⁵CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

¹⁸⁶Reuters, *A Burundian rebel group has claimed responsibility for the killing of a senior army officer this week*, 27 maart 2016.

¹⁸⁷Résistance pour un Etat de droit au Burundi Tabara;
<http://www.globalsecurity.org/military/world/para/red-tabara.htm>.

¹⁸⁸ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016; <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/red-tabara.htm>.

¹⁸⁹Zie ook paragraaf 2.1.1 *Politieke groeperingen die een actieve rol spelen*.

¹⁹⁰ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one*, mei 2016.

¹⁹¹Vertrouwelijke bron.

4.3 Etnische minderheden waaronder Tutsi's

Sinds het begin van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, is de discussie over de etnische dimensie een belangrijk thema geworden. De voorzitter van de Burundese Senaat heeft in november 2015 gerefereerd aan de Rwandese genocide. In het Kirundi heeft hij iets gezegd in de trant van het 'uitroeien van alle rebellen' en 'kakerlakken' en 'ze aan het werk zetten' doelend op de Tutsi's, maar heeft dit vervolgens ontkend en afgedaan als een valse beschuldiging.¹⁹² Vertegenwoordigers van de regering hebben regelmatig gesteld dat maatschappelijke organisaties eenzijdig etnisch zijn gedomineerd, verwijzend naar de Tutsi dominantie bij ngo's.

De retoriek van de regeringspartij CNDD-FDD gaat verder dan het gebruik van deze etnisch beladen beweringen. De partij spreekt regelmatig van een Tutsi-complot dat zou zijn georkestreerd door de voormalige Burundese president Buyoya en president Kagame van Rwanda, met steun van westerse bondgenoten zoals de EU (waaronder België en Frankrijk), en de VS.¹⁹³ De etnische polarisatiepogingen van de CNDD-FDD legitimeren het handelen door de veiligheidsdiensten, die tijdens hun acties met etnische beledigingen hun anti-Tutsi gevoelens uiten. Daarnaast worden Tutsi's vaker dan Hutu's aan politiecontroles onderworpen. Vooral Tutsi jongeren worden eerder verdacht van anti-regeringsgezinde activiteiten.¹⁹⁴

De regering probeert steeds meer de invloed van Tutsi's te beperken. Op ministeries en universiteiten worden Tutsi's geleidelijk door Hutu's vervangen. De Tutsi's worden door de regering op basis van hun etniciteit al snel verdacht van het sympathiseren met de oppositie. Overigens waren de demonstranten tegen de regering zowel Hutu's als Tutsi's.¹⁹⁵

Sinds de veiligheids crisis zijn meer dan voorheen mensenrechtenschendingen op etniciteit gebaseerd. Tutsi's worden vaker dan Hutu's door overheidsdiensten bedreigd en in Tutsi buurten, zoals Cibitoke, Musaga en Ngagara, vinden relatief meer mensenrechtenschendingen plaats. Na de aanvallen op de legerkampen op 11 december 2015 vonden in Bujumbura massaal huiszoekingen plaats. Hierbij verkrachtten politie en veiligheidsdiensten Tutsi vrouwen. Ook mishandelden en vermoordden zij Tutsi's, er was nauwelijks sprake van Hutu slachtoffers.¹⁹⁶

UNIIB noemt het voorbeeld van een Tutsi vrouw die door vier mannen in politie-uniformen werd gearresteerd en vervolgens in de bossen door hen werd mishandeld en verkracht, waarbij een van de mannen tegen haar zei dat hij dit deed zodat ze zijn Hutu kinderen zou dragen.¹⁹⁷

Op 24 augustus 2016 gaf de speciale adviseur ter voorkoming van genocide van de VN een verklaring uit, waarin werd gesteld dat de etnische opmerkingen van regeringsvertegenwoordigers aanleiding tot geweld zouden kunnen geven en dat de

¹⁹²CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016; FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016; Vertrouwelijke bron.

¹⁹³International Crisis Group, *Burundi: A dangerous Third Term*, 20 mei 2016.

¹⁹⁴International Crisis Group, *Burundi: A dangerous Third Term*, 20 mei 2016.

¹⁹⁵Vertrouwelijke bron.

¹⁹⁶UN Human Rights, *Alarming new patterns of violations in Burundi – Zeid*, 15 februari 2016; CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire*, 26 juli 2016.

¹⁹⁷UNIIB – *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1* – 20 september 2016.

etnische spanningen zowel in Burundi als in de buurlanden hierdoor zouden kunnen toenemen.¹⁹⁸

4.4 Journalisten en bloggers

Bedreigingen en fysieke aanvallen tegen individuele journalisten namen in 2015 en 2016 toe. Deze journalisten zijn, samen met anderen die actief zijn in het maatschappelijk middenveld, een belangrijk doelwit van systematische onderdrukking door de overheid. Volgend op de aanvallen op de radiostations in mei 2015 rapporteerden journalisten vaak dat zij slachtoffer waren van fysiek geweld, dreigtelefoontjes, doodsb bedreigingen en ander misbruik. Meer dan vijftig journalisten vluchtten als gevolg hiervan in 2015 en 2016 het land uit, zij gingen veelal naar buurlanden. Zie verder 3.3 Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.¹⁹⁹ Vanuit het buitenland gaan de meeste journalisten door met hun journalistieke werk, maar ook hier moeten zij voorzichtig opereren.²⁰⁰

Het gat dat door de sluiting van regeringskritische media en de vlucht van journalisten uit Burundi is ontstaan wordt nu opgevuld door de sociale media, waaronder bloggers. Er is een aantal initiatieven opgestart waarbij bloggers proberen een dialoog in Burundi te stimuleren, onder andere over politiek. Ze moeten hierbij wel voorzichtig te werk gaan, want als de artikelen te 'politiek' worden, kunnen de bloggers in de problemen komen, hoewel ze anders dan journalisten meer in de anonimiteit opereren, waardoor ze minder snel te traceren zijn en minder gevaar lopen.²⁰¹ Zie ook 3.3 Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.

4.5 Vrouwen

Vóór 2015 was er in Burundi geen humanitaire crisis. Het land staat nu echter voor serieuze demografische uitdagingen. Van de bevolking is 65% jonger dan 25 jaar, krijgen vrouwen gemiddeld 6,4 kinderen en is er een bevolkingsgroei van 2,6%. Zowel door de cultuur als door de kerk wordt anticonceptie niet geaccepteerd. Dit betekent dat in 2050 de bevolking zal zijn verdubbeld. Er zal dan ook fors geïnvesteerd moeten worden in *family planning*.

Volgens de meest recente Global Gender Gap Index (waar gekeken wordt naar gezondheidszorg, onderwijs, economische participatie en politieke invloed) staat Burundi overigens met plaats 12 (in 2015 nog 23^e) hoger dan Nederland, dat op de 16^e plaats staat. Daarbij moet wel de kanttekening gemaakt worden dat de beroepsbevolking in Burundi uit meer vrouwen dan mannen bestaat, waardoor het land goed scoort op het punt van de arbeidsparticipatie. Vrouwen moeten in Burundi bovendien werken om voldoende inkomen te hebben voor het gezin.²⁰²

¹⁹⁸ UNIIB – *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1* – 20 september 2016.

¹⁹⁹ Human Rights Council, *Report of the UNIIB established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016; Freedom House, *Freedom of the Press 2016 – Burundi*.

²⁰⁰ The Guardian, 'The president thinks he can suppress the truth': *Burundi's guerilla media*, 7 november 2016.

²⁰¹ Spark online, *Blogging keeps you engaged in Burundi*, 7 maart 2016; Vice.com, *Dacia riskeert haar leven door te bloggen in Burundi*, 9 mei 2016.

²⁰² NRC Handelsblad, *In Rwanda doen ze het dus beter dan wij*, 27 oktober 2016;

<https://www.erasmusmagazine.nl/en/2016/10/26/burundi-haalt-nederland-in-op-emanipatieeranglijst>, *Burundi passes the Netherlands in the Global Gender Gap Index ranking*, 26 oktober 2016.

Hoewel het Wetboek van Strafrecht verkrachting verbiedt, inclusief verkrachting binnen het huwelijk, blijkt in de praktijk dat overtredingen hiervan niet of nauwelijks door de overheid worden vervolgd. Verkrachting en andere vormen van seksueel en huiselijk geweld tegen vrouwen blijven een serieus probleem.²⁰³ Cijfers zijn moeilijk te geven, bij gebrek aan betrouwbare statistieken.²⁰⁴ Sinds de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president in april 2015, is het aantal slachtoffers van *gender based violence* (gbv - geweld op basis van geslacht) toegenomen, vooral als gevolg van de instabiliteit en straffeloosheid in het land. Wegblokkades en onveiligheid weerhielden veel vrouwen en meisjes ervan om medische hulp te zoeken. Binnenlands ontheemde vrouwen en naar Burundi terugkerende alleenstaande vrouwen lopen het risico slachtoffer te worden van gbv. Dit geldt ook voor weduwen en huishoudens waar de man niet bij het gezin woont. Als gevolg van de economische crisis worden mannen gedwongen steeds verder van huis werk te zoeken en blijven de vrouwen alleen thuis achter.²⁰⁵

De meeste vrouwen durven uit schaamte of angst voor vergelding geen aangifte te doen van seksueel of huiselijk geweld. Vrouwen worden vaak in de steek gelaten door hun man als ze aangifte doen. Daarnaast krijgen slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld niet gemakkelijk toegang tot de rechtsgang en hebben ze er vaak geen vertrouwen in.²⁰⁶

Op 22 september 2016 nam de regering een wet aan die voorziet in de oprichting van een speciale rechtbank voor de berechting van gbv-delicten. Hiermee zou de vervolging van politieambtenaren en rechters die gbv-delicten verbergen, mogelijk moeten worden gemaakt. Eind 2016 was deze speciale rechtbank nog steeds niet opgericht en zijn er geen politieambtenaren of rechters onder de nieuwe wet vervolgd.²⁰⁷

Er is in Burundi in één kliniek waar slachtoffers van verkrachting terecht kunnen voor hulp. Tot de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president in april 2015, rapporteerde deze kliniek ongeveer 120 verkrachttingszaken per maand. Daarna was het door de onveiligheid moeilijker om zaken aan te brengen. Tot het eind van 2015 behandelde de kliniek 545 nieuwe gevallen van gbv-delicten, waarvan veertien verkrachtingen door mannen in uniform en 24 door gewapende mannen werden gepleegd.²⁰⁸ In 2016 rapporteerde de kliniek 1.288 gevallen van gbv-delicten, waarvan twintig gepleegd door mannen in uniform en 58 door gewapende mannen.²⁰⁹ Van de overige gevallen van gbv-delicten in 2015 en 2016 is niet bekend wie de daders waren.

Volgens OHCHR zijn er gedurende de gebeurtenissen op 11 en 12 december 2015 vrouwen verkracht door veiligheidstroepen, waarvan dertien gevallen door OHCHR zijn gedocumenteerd. Bij de onderzoeken van wijken waar vermeende sympathisanten van de oppositie woonachtig waren, werden de vrouwen van de familie gescheiden en vervolgens verkracht door een of meerdere leden van de veiligheidsdiensten. OHCHR registreerde ook andere gevallen van verkrachting door

²⁰³US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

²⁰⁴Vertrouwelijke bron.

²⁰⁵Vertrouwelijke bron; Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Concluding observations on the initial report of Burundi*, E/C12/BDI/CO/1, 16 oktober 2015.

²⁰⁶Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Concluding observations on the initial report of Burundi*, E/C12/BDI/CO/1, 16 oktober 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

²⁰⁷US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Burundi*, 3 maart 2017.

²⁰⁸US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

²⁰⁹US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Burundi*, 3 maart 2017.

ambtenaren, waaronder onderwijzers. Veel van de verkrachtingslachtoffers verzochten OHCHR dit niet te rapporteren of te registreren, vanwege de culturele druk en de angst voor wraak door de daders. Geen van de daders werd vervolgd of veroordeeld voor deze verkrachtingen.²¹⁰

Vrouwen worden relatief vaak het slachtoffer van mensensmokkel. Dit treft vooral jonge meisjes, die via corrupte ambtenaren een vals geboortecertificaat krijgen, waarmee ze ten onrechte meerderjarig lijken. Vervolgens worden zij door georganiseerde bendes naar Golfstaten als Dubai en Oman gesmokkeld, om daar tewerkgesteld te worden in huishoudens of in de prostitutie. Sinds de veiligheids crisis is de smokkel van meisjes toegenomen. De autoriteiten zijn bij deze mensensmokkel betrokken omdat zij onder andere valse paspoorten en geboortecertificaten verstrekken. Ouders verkopen soms hun kinderen aan de smokkelaars.²¹¹

4.6 LHBT

4.6.1 *Strafrecht*

Volgens artikel 567 van de wet no. 1/05 van 22 april 2009²¹² is degene die een seksuele relatie heeft met iemand van hetzelfde geslacht strafbaar. De strafmaat hiervoor varieert van drie maanden tot twee jaar gevangenisstraf en/of een boete van 50.000 tot 100.000 Burundese Francs (koers januari 2017 is 27 tot 55 Euro).²¹³ Volgens artikel 2, tweede paragraaf, van het ministerieel decreet no. 620/613 van 7 juni 2011, kunnen kinderen op school worden geweigerd vanwege hun seksuele oriëntatie.²¹⁴

Op 16 oktober 2015 kwam het Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten van de VN met de aanbeveling dat Burundi alle wetgeving die zou kunnen leiden tot discriminatie, vervolging of bestraffing van personen gebaseerd op hun seksuele oriëntatie of gender identiteit zou moeten intrekken. Dit heeft echter niet geleid tot een wijziging in de regelgeving op dit punt.²¹⁵

4.6.2 *Vervolging*

Sinds de bovenstaande wet in 2009 van kracht werd hebben de autoriteiten slechts in een enkel geval in het verleden daadwerkelijke strafvervolging ingezet tegen LHBT's.²¹⁶ Wel komt discriminatie voor, waarbij de overheid zelf een voorbeeld stelt. Volgens de minister van Gezondheid Josiane Nijimbere hoort homoseksualiteit niet thuis in de Burundese cultuur.²¹⁷

²¹⁰ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016; UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

²¹¹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016; Vertrouwelijke bron.

²¹² www.oag.bi/IMG/rtf/code_penal_burundais-2.rtf.

²¹³ De originele tekst van het wetsartikel luidt: "Quiconque fait des relations sexuelles avec la personne de meme sexe est puni d'une servitude pénale de trois mois à deux ans et d'une amende de cinquante mille francs à cent mille francs ou d'une de ces peines seulement"; International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA), *Aengus Carroll, State Sponsored Homophobia 2016: A World survey of sexual orientation laws: criminalisation, protection and recognition*, mei 2016.

²¹⁴ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Concluding observations on the initial report of Burundi, E/C12/BDI/CO/1*, 16 oktober 2015.

²¹⁵ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Concluding observations on the initial report of Burundi, E/C12/BDI/CO/1*, 16 oktober 2015.

²¹⁶ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Burundi*, 3 maart 2017.

²¹⁷ Vertrouwelijke bron.

Homoseksualiteit is in Burundi niet sociaal geaccepteerd en familieleden treden op wanneer iemand openlijk voor zijn of haar geaardheid uitkomt. Uitstoting uit de familie of de gemeenschap is vaak het gevolg. Dit weerhoudt de meeste homoseksuelen ervan openlijk voor hun geaardheid uit te komen. Ook op scholen is het bespreken van homoseksualiteit taboe. LHBT's, voor zover ze al voor hun geaardheid uitkomen, hebben geen toegang tot overheidsdiensten, waaronder gezondheidszorg.²¹⁸

Volgens een rapport van september 2014 van een aantal organisaties actief op het gebied van de rechten van LHBT, zijn verschillende leden van de LHBT-gemeenschap onrechtmatig gearresteerd en gedetineerd. Soms werden ze gearresteerd vanwege hun geaardheid, maar in andere gevallen gebeurde dit nadat ze aangifte van een misdrijf tegen hen hadden gedaan. Volgens het rapport schoot de overheid te kort bij het voorkomen, onderzoeken en vervolgen van veel gevallen van discriminatie van LHBT. Verder werden volgens het rapport andere mensenrechten, zoals het recht op onderwijs en arbeid, vrijheid van meningsuiting en vereniging voor LHBT geschonden, aldus het rapport.²¹⁹

LHBT's in Burundi komen vooral via internet met elkaar in contact, onder andere via twee organisaties: HUMARE²²⁰ en MOLI²²¹. Daarnaast zijn er, zeker in Bujumbura, groepjes LHBT die op geheime plaatsen samenkomen.

Naast HUMARE en MOLI zijn in Bujumbura de Rainbow Candlelight Foundation²²², Together for Women's Rights²²³ en het Remurka centrum actief in de hulpverlening aan LHBT.²²⁴ De overheid steunt noch hindert de activiteiten van lokale LHBT organisaties.²²⁵

4.7 Alleenstaande minderjarigen²²⁶

4.7.1 *Meerderjarigheid*

In Burundi is men vanaf achttien jaar, zonder onderscheid van het geslacht, meerderjarig. Vanaf die leeftijd is men civiel rechtelijk handelingsbekwaam en tevens stemgerechtigd. Meisjes kunnen vanaf achttienjarige leeftijd zonder toestemming van de ouders of voogd in het huwelijk treden en jongens vanaf hun eenentwintigste.²²⁷ Dit leeftijdsverschil heeft te maken met de fysieke ontwikkeling en de verantwoordelijkheid van de vrouw en de man binnen het huwelijk.

4.7.2 *Leerplicht*

De leerplicht geldt tot de afsluiting van de *école fondamentale* en is gesteld op zestien jaar. Het onderwijs is gratis, alleen moet men het schooluniform zelf betalen. Er is van overheidswege geen enkele controle op de naleving van de leerplicht.

²¹⁸ Op het platteland "bestaat het niet"; Vertrouwelijke bron.

²¹⁹ MOLI-Heartland Alliance-Vermont Law School-Rainbow Candle Light, *The status of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights in Burundi-A Shadow Report*, September 2014.

²²⁰ Vooral actief om de LHBT-gemeenschap te mobiliseren, met name op het gebied van HIV.

²²¹ Mouvement pour les Libertés Individuelles.

²²² Geeft hulp aan homoseksuele mannen, vooral op het gebied van AIDS.

²²³ Actief in de hulp aan lesbische vrouwen.

²²⁴ AMFAR, *The GMT Initiative Blog, Burundi Activists Challenge Government to Provide HIV Services for MSM*, Kent Klindera, 15 februari 2012.

²²⁵ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016.

²²⁶ Informatie in paragraaf 4.7 komt van vertrouwelijke bron.

²²⁷ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Burundi*, 3 maart 2017.

4.7.3 *Specifieke bepalingen ten aanzien van 16-jarigen*

In de leeftijdscategorie van zestienjarigen heeft men bepaalde rechten, zoals het verkrijgen van bepaalde documenten, zoals een werkvergunning.

4.7.4 *Aanvraag van reis- en identiteitsdocumenten*

Sinds de aanpassing van de kieswet in 2014 heeft een meerderjarige onder de achttien jaar toestemming nodig van een ouder of een voogd om een reis- of identiteitsdocument aan te vragen. Overigens is er veel corruptie in Burundi, zodat men tegen betaling ook als minderjarige bepaalde documenten kan (laten) verkrijgen.

4.7.5 *Opvang minderjarigen*

Minderjarigen die niet langer opvang bij hun ouders hebben, worden in ruim een kwart van de gevallen opgevangen door familie, zoals grootouders, ooms en tantes of door hun eigen broers en zussen (*famille élargie*). Als dit niet mogelijk is zou de gemeenschap een pleeggezin moeten aanwijzen voor de opvang van wees- en straatkinderen²²⁸ (en kinderen die gescheiden zijn van of verlaten door hun familie). Opvang in een tehuis is de laatste optie.

In de meeste *collines* zijn opvangtehuizen aanwezig, maar er is niet in elke *colline* voldoende capaciteit. Er bestaan een aantal opvanghuizen bij religieuze instellingen en ngo's. Alle opvanghuizen kampen met financiële tekorten en hebben een gebrek aan basisvoorzieningen. De meeste kinderen in de opvangtehuizen leven dan ook beneden de normale (toch al lage Burundese) levensstandaard. Er is vaak sprake van fysiek en soms seksueel geweld, gedwongen huishoudelijke arbeid en verwaarlozing. Ook zijn de professionaliteit van de staf, de hygiëne, de toegang tot speelgoed en de algemene staat van de opvangtehuizen slecht. In weinig opvangtehuizen krijgen kinderen basisonderwijs en slechts een enkele instelling is in de gelegenheid elementaire gezondheidszorg te leveren.

Het komt vaak voor dat een alleenstaande minderjarige geen opvang krijgt bij familie en evenmin geplaatst kan worden in een opvangtehuis. Deze kinderen eindigen dan vaak op straat. De verslechtering van de economische situatie, versterkt door de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, heeft de traditionele solidariteit aanzienlijk aangetast. Hierdoor is het niet meer als vroeger vanzelfsprekend dat een familie (niet de eigen) een alleenstaand kind opneemt. Als dit wel gebeurt, worden de kinderen in het gastgezin vaak slechter behandeld dan de eigen kinderen en besluiten ze te vertrekken. Deze kinderen komen dan meestal op straat terecht en een deel van hen wordt door armoede en voedselgebrek de criminaliteit in gedreven. Voedselzekerheid is voor alleenstaande kinderen het grootste probleem. Burundi was voor deze crisis al één van de landen in de wereld waar veel hongersnood heerste. In 2014 leefde 68% van de bevolking onder de armoedegrens.²²⁹ De politie haalt de kinderen regelmatig van straat en zet hen dan in de gevangenis.²³⁰ Unicef probeert samen met de overheid kinderen, vooral kwetsbare meisjes, te re-integreren in hun families of hun oorspronkelijke gemeenschap. Een aantal ngo's biedt samen met het Rode Kruis en Unicef alleenstaande kinderen actief alternatieven voor de opvang in gastgezinnen.²³¹

Het *Département de l'Enfance et de la Famille* (DEF) is belast met het toezicht op de kinderopvang. Deze instantie is verantwoordelijk voor de controle op de naleving

²²⁸In Burundi worden kinderen met één ouder overigens meestal eveneens als wees beschouwd.

²²⁹BORGEN Magazine, Samantha Davis, *Hunger in Burundi*, 22 juni 2014.

²³⁰US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016* – Burundi, 3 maart 2017.

²³¹Vertrouwelijke bron.

van de minimale standaardnormen bij kinderopvang. Het DEF is in principe tevens verantwoordelijk voor de opvang van alleenstaande minderjarigen en minderjarige repatrianten.

Uit het buitenland terugkerende alleenstaande minderjarigen worden bij terugkeer naar Burundi niet specifiek slechter behandeld dan andere alleenstaande jongeren. Soms zijn hierop wel uitzonderingen, zoals kinderen met een dubbele (Rwandese) nationaliteit of kinderen afkomstig uit politiek actieve families.²³²

4.8 Dienstplichtweigeraars en deserteurs

Burundi kent een beroepsleger en geen dienstplicht. Vanaf zestien jaar kan men vrijwillig dienst nemen in het regeringsleger. Volgens het militair Wetboek van Strafrecht is desertie strafbaar. Afhankelijk van de omstandigheden staat op desertie in Burundi een geldboete en/of gevangenisstraf variërend van twee maanden tot levenslang.²³³ Onderzoek levert geen informatie op over de wijze waarop de regelgeving in de praktijk wordt toegepast. Na de mislukte staatsgreep op 13 mei 2015 door generaal Godefroid Niyombara zijn deserterende militairen verdwenen en vermoord.²³⁴ Zie ook de informatie in paragraaf 1.1 Rol van het Burundese leger.

²³²Vertrouwelijke bron.

²³³US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi*, 13 april 2016; Warristers, *Burundi*, 21 juli 1998.

²³⁴FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi*, november 2016.

5 Vluchtelingen en ontheemden

5.1 Ontheemden- en vluchtelingenstroom

Het is moeilijk een precies overzicht te geven van het aantal Burundese binnenlands ontheemden (IDP's) en Burundese ontheemden in de regio omdat internationale organisaties (IOM, UNHCR) en de regering er eigen cijfers op nahouden, die niet met elkaar overeenkomen.²³⁵

5.1.1 *Feitelijke beschrijving vluchtelingenstromen*

Sinds de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, zijn tot november 2016 meer dan 315.000 Burundezen naar landen in de regio gevlucht. Tanzania heeft met bijna 175.000 personen de meeste gevluchte Burundezen opgevangen. Daarnaast bevinden zich ongeveer 81.000 Burundese vluchtelingen in Rwanda, 42.000 in Oeganda, 21.000 in de Democratische Republiek Congo (DRC) en vijfduizend in Zambia.²³⁶

De meeste gevluchte Burundezen zijn afkomstig uit de provincies Kirundo, Makamba, Cibitoke, Rumunge en de hoofdstad Bujumbura. In 2016 was de vluchtelingenstroom lager dan in 2015. Toch verlaten maandelijks nog duizenden mensen het land, de meesten gaan naar Tanzania. Alleen al in september 2016 waren dit er ruim 16.000.²³⁷ De meeste vluchtelingen verlaten het land niet via de officiële grensposten uit angst voor mishandeling, afpersing of vergelding door de autoriteiten of Imbonerakure. Meerdere internationale bronnen, waaronder Human Rights Watch, rapporteren dat vluchtelingen het slachtoffer zijn van mensenrechten schendingen indien zij een grensovergang passeren. Zie ook paragraaf 3.6 Bewegingsvrijheid.²³⁸

Volgens de Burundese overheid zijn sinds april 2015 ongeveer 100.000 naar de buurlanden gevluchte Burundezen teruggekeerd naar Burundi.²³⁹ De overheid wil hiermee aantonen dat de situatie in het land inmiddels is genormaliseerd. Het is echter niet duidelijk of het teruggekeerde vluchtelingen of asielzoekers betreft of dat dit (deels) migranten zijn die hun land om andere dan politieke redenen hebben verlaten, of dat betrokkenen door de gastlanden zijn uitgezet.²⁴⁰ Volgens internationale organisaties en ngo's zijn ongeveer 37.000 personen²⁴¹ spontaan uit buurlanden teruggekeerd naar de provincies Canzuko, Cibitoke, Kirundo, Makamba, Rumonge, Ruyigi, Bujumbura Rural en de hoofdstad Bujumbura. Ruim 32.000 van deze teruggekeerde inwoners bevinden zich momenteel in de provincie Makamba. Slechts tien procent hiervan bestaat uit Burundese burgers die zich in het buitenland hebben laten registreren als asielzoeker of vluchteling. Uit gesprekken die hulporganisaties met de spontaan teruggekeerde Burundezen voerden, blijkt dat de voornaamste reden van terugkeer de snel verslechterende situatie in de landen van opvang is. Tegen teruggekeerde burgers zijn bedreigingen en intimidaties gerapporteerd door zowel de overheid als Imbonerakure.²⁴²

²³⁵Vertrouwelijke bron; IDMC, *Burundi IDP figures analysis*, 13 augustus 2015; UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1*, 20 september 2016.

²³⁶Stand per 3 november 2016; <http://data.unhcr.org/burundi/regional.php>.

²³⁷FEWS Net, *Burundi, Remote Monitoring Update*, oktober 2016.

²³⁸Human Rights Watch, *Burundi's Human Rights Crisis – Materials published BIJ HRW*, april 2015 tot juli 2016.

²³⁹Vertrouwelijke bron.

²⁴⁰Vertrouwelijke bron.

²⁴¹Vertrouwelijke bron.

²⁴²Vertrouwelijke bron.

5.1.2 *Binnenlandse ontheemden in Burundi*

De Burundese overheid ontkennde dat er ontheemden in Burundi zijn als gevolg van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president en het daaruit voortvloeiende geweld.²⁴³ Volgens gegevens van IOM waren in september 2016 ongeveer 60.000 Burundese ontheemden - 12.000 huishoudens - ontheemd in zeven grensprovincies: Kirundo, Muyinga (aan de noordelijke grens), Ruyigi, Rutana, Makamba, Rumonge en Canzuko (aan de zuidoostelijke grens). De ontheemden zijn hoofdzakelijk gevlucht uit de provincies Kirundo (21%), Cibitoke/Ruyigi (14%), Rumonge (13%) en Bujumbura Mairie (hoofdstad) en Bujumbura Rural (8%). Van hen was de helft ontheemd geraakt vanwege de sociaal politieke situatie en de andere helft vanwege natuurrampen. Het betreft hoofdzakelijk vrouwen en kinderen (30% is jonger dan vijf jaar en 29% is tussen de zes en zeventien jaar oud). Vooral het aantal ontheemden als gevolg van natuurrampen was tussen augustus en september 2016 met 15% toegenomen.²⁴⁴ De ontheemden waren in de grensgebieden vaak niet veilig, omdat Imbonerakure actief is met patrouilles en controleposten. Er waren ook meldingen van bedreigingen en intimidaties gerapporteerd door zowel de overheid als Imbonerakure in het grensgebied.²⁴⁵ Voorzover bekend ging het in één geval verder dan verbaal geweld (zie paragraaf 5.4 Terugkeer).

Veel ontheemden wachten op het moment dat ze de grens kunnen oversteken naar een buurland, omdat daar vaak meer mogelijkheden waren om aan werk te komen. Sinds een aantal jaren zijn er voor seizoensarbeiders beperkingen om de grens met Rwanda over te steken, omdat de betrekkingen tussen Rwanda en Burundi zijn verslechterd. Hierdoor konden sommige ontheemden niet de grens over vluchten. Zolang ze niet kunnen uitwijken naar omliggende landen blijven ze – hoe slecht de levensomstandigheden daar ook zijn - in de grensprovincies.²⁴⁶

Er zijn voor ontheemden die als gevolg van de veiligheids crisis ontheemd zijn geraakt geen speciale vluchtelingenkampen. Zij verblijven meestal in de lokale gemeenschappen bij gastfamilies, huren kamers of gebruiken woningen van mensen die zelf zijn vertrokken. Daardoor kunnen ontheemden die terugkeren soms niet meer in hun eigen huis. De toch al verarmde ontheemden werden nog zwaarder dan andere burgers getroffen door natuurrampen zoals de overstromingen in 2015 (El niño) en de droogte in 2016 (La niña). Als gevolg van mislukte oogsten zijn velen ondervoed. De omstandigheden in de provincies waar de ontheemden naar toe zijn gegaan, waren voor de veiligheids crisis al slecht. Voor de kwetsbare groep ontheemden zijn ze nog slechter, omdat het hen ontbreekt aan een sociaal netwerk. Daarnaast is er vaak geen toegang tot sociale basisvoorzieningen, zoals gezondheidszorg en onderwijs.

Behalve naar andere gebieden in het land gingen sommige mensen in Bujumbura in het begin van de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president in april 2015, naar relatief veilige wijken van de stad. Echter, deze wijken zijn niet altijd veilig, omdat er vaak kopstukken van de overheid wonen, die op hun beurt weer doelwit kunnen zijn van (granaat)aanslagen door oppositiegroeperingen. Daarnaast zijn deze wijken de meest dure wijken, waarin de meeste mensen zich geen huis kunnen permitteren. Ook is vanwege de

²⁴³Vertrouwelijke bron.

²⁴⁴IOM, *Matrice de Suivi des Déplacements (DTM) - Burundi*, 31 oktober 2015 ; Vertrouwelijke bron.

²⁴⁵Human Rights Watch, *Burundi's Human Rights Crisis – Materials published by Human Rights Watch*, april 2015 tot juli 2016.

²⁴⁶IOM, *Matrice de Suivi des Déplacements (DTM) - Burundi*, 31 oktober 2015.

strikte controlemaatregelen door de autoriteiten, zoals veel politie controleposten, de bewegingsvrijheid in Bujumbura sinds deze crisis sterk ingeperkt. Ontheemden in Bujumbura worden nog steeds geconfronteerd met veiligheidsrisico's, terwijl men het eigen sociale vangnet niet meer heeft. Daarnaast is er vaak sprake van gebrek aan toegang tot levensonderhoud, en krijgen de ontheemden slechts beperkte humanitaire hulp. Toch al kwetsbare groepen als vrouwen en kinderen leven constant in angst vanwege voortdurende politiecontroles en het risico op seksueel misbruik door aan de regering gelieerde gewapende groeperingen, waaronder Imbonerakure.²⁴⁷

5.1.3 *Opvang van buitenlandse vluchtelingen*

In Burundi worden ruim 55.000 vluchtelingen en drieduizend asielzoekers uit Congo (DRC), en enkele staatloze personen uit Oman opgevangen in twee kampen in de provincie Muyinga en twee kampen in de provincie Ruyigi.²⁴⁸ De vluchtelingen genieten bescherming van de Burundese overheid via het *Bureau national pour la protection des réfugiés et personnes dépourvues de statut*.²⁴⁹ Ze krijgen in Burundi een procedure en verblijfsdocumenten als ze worden erkend als vluchteling. De asielprocedure en bescherming van vluchtelingen is conform de Conventie van Genève van 1951 in nationale wetgeving vastgelegd.²⁵⁰ Vanwege hun status of afkomst zijn buitenlandse asielzoekers en vluchtelingen, zelfs na de crisis van april 2015, geen doelwit van de autoriteiten of andere groeperingen geweest.²⁵¹

5.2 **Opvang in de regio**

Veel kampen met Burundese vluchtelingen in de regio – in het algemeen bevolkt door met name vrouwen en kinderen – zijn overvol en de condities zijn zeer slecht. Toch arriveren er nog dagelijks nieuwe vluchtelingen. UNHCR heeft moeite om voldoende onderdak en adequate bescherming, voedsel en medische zorg aan de vluchtelingen in de kampen te geven.²⁵² Hieronder volgt een overzicht van de specifieke situatie in de kampen van de diverse landen van opvang.

Daarnaast rapporteert Human Rights Watch over verkrachtingen van vrouwen tijdens hun vlucht over de grens of in de kampen zelf. Hoewel slachtoffers van verkrachting in de kampen aangifte kunnen doen, gebeurt dit nauwelijks wegens schaamte, of te laat wegens personeelstekort in de kampen.²⁵³

Volgens de UNHCR *Briefing note* over de veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president in Burundi, is de situatie in de opvanglanden in de regio samengevat als volgt:²⁵⁴

Tanzania, als belangrijkste gastland voor Burundese vluchtelingen, ontving in september 2016 gemiddeld 324 nieuwe vluchtelingen per dag, van wie ruim driekwart vrouwen en kinderen. UNHCR is in nauw overleg met de Tanzaniaanse regering om de druk op de drie bestaande kampen (Nyarugusu, dat ook vluchtelingen uit de DRC huisvest, Nduta en Mtendeli) te verminderen door een

²⁴⁷Vertrouwelijke bron.

²⁴⁸UNHCR Burundi, *Statistiques mensuelles*, 30/9/2016.

²⁴⁹Panapress, *Burundi: Ouverture d'un bureau spécialisé dans les questions d'asile*, 17 april 2009.

²⁵⁰Loi no. 1/32 du 13/11/2008 sur l'asile et la protection des réfugiés au Burundi.

²⁵¹Vertrouwelijke bron.

²⁵²Human Rights Watch, *Burundi's Human Rights Crisis – Materials published by Human Rights Watch*, april 2015 tot juli 2016.

²⁵³Human Rights Watch, *Burundi's Human Rights Crisis – Materials published by Human Rights Watch*, april 2015 tot juli 2016.

²⁵⁴UNHCR, *Regional Updates on the Burundi crisis no. 28 (July/August 2016) en no. 29, september 2016*.

vierde kamp in het westen van het land te bouwen om de toestroom van nieuwkomers op te vangen.

Rwanda huisvest 81.000 Burundese vluchtelingen, van wie 50.000 personen in het Mahama kamp in het oosten van het land en ongeveer 30.000 personen in Kigali en andere stedelijke gebieden verblijven. Rond zeventig procent van de vluchtelingen leeft in noodd tenten. UNHCR werkt aan de bouw van meer permanente noodonderkomens, aangezien er steeds meer nieuwkomers zijn. De helft van de Burundese vluchtelingen in Rwanda bestaat uit kinderen. Hiervan zijn velen alleenstaand of gescheiden van hun familie.

Oeganda ving tot eind augustus 2016 bijna 42.000 Burundese vluchtelingen op, van wie ruim 13.000 in 2016 in het land arriveerden. De afgelopen periode kwamen gemiddeld tweeduizend personen per maand uit Burundi in het land aan, van wie de meesten in het Nakivale kamp zijn gehuisvest. Daarnaast bevinden zich kleinere groepen in de steden Kampala, Kyaka en Oruchinga. UNHCR werkt samen met de overheid en internationale partners om noodhulp –inclusief voedsel, water en onderdak- te verstrekken aan de vluchtelingen. Er is echter een groot tekort aan gezondheidscentra, waterleidingen, scholen en lesmateriaal in de vluchtelingenkampen.

DRC zag tussen juli en medio september 2016 een grote instroom van Burundese vluchtelingen. Er werden in die periode bijna vierduizend nieuwkomers geregistreerd, waarvan het merendeel vrouwen en kinderen. Het Lusenda vluchtelingenkamp, in de provincie Zuid Kivu, huisvest inmiddels meer dan 21.000 vluchtelingen, terwijl de capaciteit slechts 18.000 bedraagt. Sinds het begin van het regenseizoen eind september 2016 is gebleken dat de meeste noodd tenten uit 2015 in het kamp toe zijn aan reparatie of vervanging. UNHCR werkt nauw samen met de Congolese autoriteiten om een nieuw terrein in de buurt van Lusenda in te richten om nieuwe vluchtelingen te kunnen opvangen.

Zambia huisvest meer dan 1.700 Burundese asielzoekers en vluchtelingen die sinds april 2015 naar het land zijn gevlucht. De meeste asielzoekers wachten in Lusaka op de beoordeling van hun asielverzoek. Zodra de asielzoekers een vluchtelingenstatus hebben, worden ze overgebracht naar een van de twee vluchtelingenkampen. Aldaar krijgen ze een stukje grond toegewezen van de overheid en ontvangen ze hulp van UNHCR en andere organisaties.

5.3 Activiteiten internationale organisaties

Naast de hierboven omschreven activiteiten werkt UNHCR op het humanitaire vlak nauw samen met OCHA (*Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*). Binnen de context van het CERF (*Central Emergency Response Fund*) is een *National Contingency Plan* opgesteld dat voor de komende vijf jaar aan noodhulp voorziet. Daarnaast heeft UNHCR in samenwerking met Caritas en het Burundese Rode Kruis een project opgezet om noodhulp te verlenen aan ontheemden, spontaan uit het buitenland teruggekeerde migranten en de meest kwetsbare groepen binnen de gemeenschappen die ontheemden opvangen. Dit programma bestrijkt zes provincies: Bujumbura Rural en Bujumbura Mairie, Kirundo, Rumonge, Makamba en Cibitoke. De speerpunten van het programma zijn:

Het monitoren van de grenzen in samenwerking met de grenspolitie om spontaan terugkerende migranten te identificeren en hen te assisteren bij

het terugkeren binnen de landsgrenzen. Hierbij is het daarna van belang hen te helpen met toegang tot de sociale hulpdiensten en lokale re-integratie;
Het monitoren van de opvang van de teruggekeerden, waarbij individuele cases en incidenten worden geïdentificeerd. Daarna zal zonodig verwezen worden naar relevante hulpinstanties;
Het verstrekken van psychosociale en materiële hulp, zoals onderdak, aan de meest kwetsbare teruggekeerde personen.

IOM is in Burundi in bepaalde sectoren werkzaam. Als gevolg van El niño (overstromende rivieren, naar beneden vallende rotsen, erosie) en La niña (droogte en mislukte oogsten) zet IOM vooral in op het verstrekken van tenten en voedselzekerheid. Verder is de organisatie actief met het in beeld brengen van de mensensmokkel van jonge vrouwen naar Saoedi-Arabië, Dubai en Oman. Tenslotte helpt IOM bij de verbetering van het management van achttien slecht functionerende grensposten.

5.4 Terugkeer

UNHCR bevordert vooralsnog niet de terugkeer van in het buitenland afgewezen Burundese asielzoekers, die het geweld in Burundi sinds april 2015 waren ontvlucht.²⁵⁵ Vrijwillig naar Burundi teruggekeerden worden afhankelijk van hun kwetsbaarheid bijgestaan. UNHCR houdt regelmatig consultaties met haar kantoren in de buurlanden van Burundi om de situatie te monitoren en ervaringen met teruggekeerde vluchtelingen uit te wisselen.²⁵⁶

IOM is van mening dat iedere individuele zaak op zijn eigen merites moet worden beoordeeld voor wat betreft de vraag of terugkeer verantwoord is. Hierbij kan onder andere de aanwezigheid van nog bestaande familiebanden in Burundi een rol spelen, aangezien dit hereniging gemakkelijker maakt. IOM geeft aan dat, hoewel de veiligheidssituatie in Burundi beter is dan in 2015, deze van dag tot dag kan wisselen.

Over de behandeling van naar Burundi terugkerende migranten zijn geen algemene rapportages. Tot nu toe is voor zover bekend één zaak gerapporteerd van een groep mannen die buiten de officiële grensposten om terugkeerde uit Rwanda naar de provincie Kirundo. Naar verluidt heeft de politie deze groep willekeurig gearresteerd, onrechtmatig gedetineerd en gemarteld. Internationale organisaties proberen na te gaan of dit meer stelselmatig voorkomt.²⁵⁷

Er was tijdens de verslagperiode geen informatie bekend waaruit blijkt dat uit westerse of andere landen per vliegtuig terugkerende burgers bij binnenkomst in het land door het leger of de politie worden mishandeld of gefolterd. Imbonerakure heeft wel uit de buurlanden over land terugkerende personen mishandeld.²⁵⁸

Het is niet bekend of gevluchte Burundezen in het land van opvang gemakkelijk identiteits- of reisdocumenten kunnen verkrijgen om terug te keren naar Burundi. De helft van de teruggekeerde vluchtelingen beschikt niet over dergelijke documenten.²⁵⁹

²⁵⁵Informatie van UNHCR.

²⁵⁶Vertrouwelijke bron.

²⁵⁷Vertrouwelijke bron.

²⁵⁸Vertrouwelijke bron; Human Rights Watch, *Burundi's Human Rights Crisis – Materials published by Human Rights Watch*, april 2015 tot juli 2016.

²⁵⁹Vertrouwelijke bron.

Bij terugkeer over land hebben Burundezen in principe geen reisdocument nodig. Wel zal men bij terugkeer moeten kunnen aantonen dat men de Burundese nationaliteit bezit. Dit kan alleen als men in het bezit is van een paspoort of een identiteitskaart. Het is echter gemakkelijk om aan valse identiteits- en reisdocumenten te komen als gevolg van de corruptie van overheidsfunctionarissen. Daarnaast zijn de grenzen van het land poreus.²⁶⁰ Bij terugkeer per vliegtuig heeft men wel een reisdocument nodig.²⁶¹

Normaal is voor de afgifte van een identiteitskaart een identiteitscertificaat, een gewaarmerkte kopie van het geboortebewijs en een pasfoto nodig. De aanvraag moet worden ingediend bij het *bureau d'enregistrement* van de gemeente. Voor een paspoortaanvraag moet men de conform de identiteitskaart vereiste documenten indienen bij de immigratiedienst. Burundi kent geen bevolkingsregister. Alle registraties worden decentraal bij de gemeente handmatig in hard copy bijgehouden.²⁶²

De meeste teruggekeerde vluchtelingen komen in dezelfde slechte sociaal-economische situatie terecht als de achtergebleven Burundese bevolking, daarbij zijn ze meestal ook nog ontheemd in eigen land. Burundi was voor deze crisis al één van de landen in de wereld waar veel hongersnood heerste. In 2014 leefde 68 % van de bevolking onder de armoedegrens. De veiligheids crisis, die volgde op het streven naar een derde ambtstermijn door de president, heeft ervoor gezorgd dat de sociaal-economische en humanitaire situatie in Burundi verder is verslechterd. In 2016 nam het aantal personen dat behoefte had aan humanitaire hulp toe van 1,1 miljoen naar drie miljoen (26 procent van de totale bevolking) en verviervoudigde (van 730.000 naar drie miljoen) het aantal mensen met voedselonzeekerheid.²⁶³

De Burundese autoriteiten stellen dat de situatie in Burundi inmiddels is genormaliseerd en dat vluchtelingen veilig kunnen terugkeren. De Burundese autoriteiten werken mee aan de terugkeer van vluchtelingen door het verstrekken van de noodzakelijke documenten. Dit betekent in de praktijk dat men contact moet opnemen met een Burundese ambassade of consulaat.²⁶⁴

Rwanda heeft de afgelopen periode duizenden Burundezen het land uitgezet omdat ze niet over de juiste documenten beschikten. Velen van hen waren arbeidsmigranten. Waarschijnlijk zijn ze teruggekeerd naar de omgeving waar ze oorspronkelijk vandaan kwamen. Aannemelijk is dat deze personen geld aan leden van Imbonerakure hebben moeten betalen, die de grenzen met Rwanda controleren.²⁶⁵ Rwanda heeft de regels voor grensoverschrijding verscherpt. Bussen en handelswaar mogen de grenzen niet meer passeren.

²⁶⁰Vertrouwelijke bron.

²⁶¹Informatie van IOM.

²⁶²Informatie van IOM.

²⁶³UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Burundi*, 23 februari 2017.

²⁶⁴Informatie van IOM.

²⁶⁵Vertrouwelijke bron.

6 Bijlagen

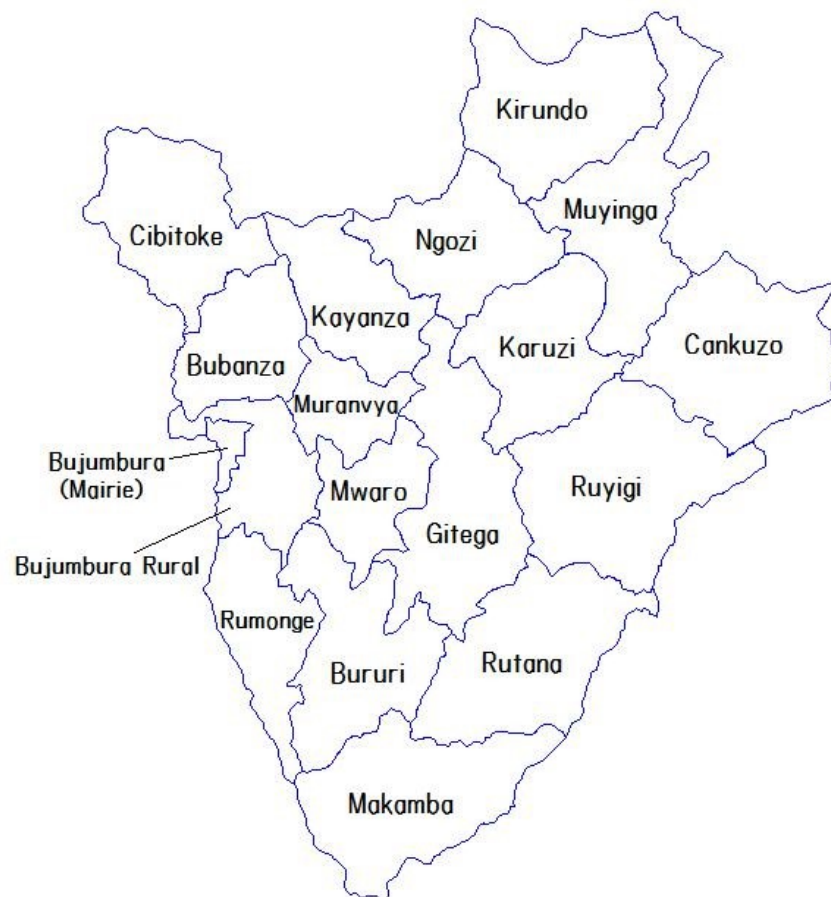
6.1 Geraadpleegde bronnen

- ACLED (Armed Conflict Location & Event Dataset), *Country Report: Burundi crisis year one* (mei 2016);
- Algemeen Ambtsbericht Burundi (6 maart 2009);
- AMFAR, *The GMT Initiative Blog, Burundi Activists Challenge Government to Provide HIV Services for MSM*, Kent Klindera (15 februari 2012);
- Amnesty International, *Report 2015/16, The state of the World's Human Rights – Burundi* (24 februari 2016);
- Amnesty International, *Burundi: suspected mass graves of victims of 11 december violence* (29 januari 2016);
- Amnesty International, *Burundi: Satellite evidence supports witness accounts of mass graves* (28 januari 2016);
- Amnesty International, *Burundi: Further crackdown on civil society unacceptable* (13 februari 2017);
- Amnesty International, *Annual report – Burundi 2016/2017* (februari 2017);
- A.PRO.D.H., *Rapport annuel 2015* (maart 2016);
- A.PRO.D.H., *Rapport annuel de 2016* (januari 2017);
- A.PRO.D.H., *Relevé des personnes tuées: Période du 25 avril 2015 au 31 décembre 2016* (januari 2017);
- Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Concluding observations on the initial report of Burundi, E/C12/BDI/CO/1*, (16 oktober 2015);
- Crisis Group Africa, *Report no. 235, Burundi: A Dangerous Third Term* (20 mei 2016);
- Economic Intelligence Unit, *Country Report Burundi* (22 december 2016);
- FIDH, *Burundi: A bloody first year of the challenged presidency for Pierre Nkurunziza* (28 juli 2016);
- FIDH, *Repression and genocidal dynamics in Burundi* (november 2016);
- CGRA, *COI Focus Burundi Situation sécuritaire* (26 juli 2016);
- Human Rights Council, *Report of the UNIIB established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1* (20 september 2016);
- Human Rights Watch, *Burundi's Human Rights Crisis – Materials published BIJ HRW* (april 2015 tot juli 2016);
- Human Rights Watch, *Burundi: state of arbitrary arrests, torture* (6 augustus 2015);
- Human Rights Watch, *World Report 2017 – Burundi Events of 2016* (februari 2017);
- International Crisis Group, *Burundi: A dangerous Third Term* (20 mei 2016);
- IOM, *Matrice de Suivi des Déplacements (DTM) – Burundi* (31 oktober 2015);
- Irin, *Who is who in Burundi's armed opposition* (7 juni 2016);
- IWACU, *La lettre du jour* (<http://iwacu-burundi.org>);
- MOLI, *The status of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights in Burundi-A Shadow Report* (september 2014);
- OHCHR, *Alarming new patterns of violations emerging in Burundi* (15 januari 2016);
- Panapress, *Burundi: Ouverture d'un bureau spécialisé dans les questions d'asile* (17 april 2009);
- Reporters without Borders, *Burundi: Regime threat to journalists, even those who have fled abroad* (3 augustus 2016);

UN Human Rights Office of the High Commissioner, *Alarming new patterns of violations emerging in Burundi* (15 januari 2016);
UNIIB, *Report of the United Nations Independent Investigation on Burundi established pursuant to Human Rights Council resolution S-24/1* (20 september 2016);
UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Burundi* (23 februari 2017);
US Department of State, *International Religious Freedom Report for 2015 – Burundi*;
US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Burundi* (13 april 2016);
US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Burundi* (3 maart 2017).

6.2 Burundi

6.2.1 *Kaart van Burundi*²⁶⁶ (Met de in 2015 gevormde provincie Rumonge)

²⁶⁶Wikipedia, *Provinces of Burundi*, 21 november 2016.

6.2.2 *Provincies*

De bevolking van de provincies van Burundi volgens de census 2008.²⁶⁷

Provincie	Hoofdstad	(km²)	Census 2008
<u>Burundi</u>	<u>Bujumbura</u>	27,816	8,053,574
Bubanza	Bubanza	1,089	338,023
Bujumbura Rural	Bujumbura	959	464,818
Bururi	Bururi	1,645	313,102
Cankuzo	Cankuzo	1,965	228,873
Cibitoke	Cibitoke	1,636	460,435
Gitega	Gitega	1,979	725,223
Karuzi	Karuzi	1,457	436,443
Kayanza	Kayanza	1,233	585,412
Kirundo	Kirundo	1,703	628,256
Mairie de Bujumbura	Bujumbura	87	497,166
Makamba	Makamba	1,960	430,899
Muramvya	Muramvya	696	292,589
Muyinga	Muyinga	1,836	632,409
Mwaro	Mwaro	840	273,143
Ngozi	Ngozi	1,474	660,717
Rumonge	Rumonge	1,080	352,026
Rutana	Rutana	1,959	333,510
Ruyigi	Ruyigi	2,339	400,530

6.2.3 *Steden*

De bevolking van steden met meer dan 2000 inwoners volgens de census 2008.²⁶⁸

<u>Naam</u>	<u>Bevolking</u>
<u>Bubanza</u>	20,031
<u>Bujumbura</u>	497,166
<u>Bururi</u>	4,478
<u>Bwambarangwe</u>	4,044
<u>Cankuzo</u>	3,624
<u>Cibitoke</u>	23,885
<u>Gatumba</u>	11,700
<u>Gitega</u>	41,944
<u>Giteranyi</u>	2,146
<u>Isale</u>	4,977
<u>Kanyosha</u>	4,272
<u>Karuzi</u>	10,317
<u>Kayanza</u>	21,767
<u>Kayogoro</u>	3,538
<u>Kirundo</u>	10,024
<u>Mabanda</u>	3,249

²⁶⁷<https://www.citypopulation.de/Burundi-Cities.html>.

²⁶⁸<https://www.citypopulation.de/Burundi-Cities.html>; République de Burundi, *Annuaire Statistique du Burundi 2010*, juli 2012.

<u>Makamba</u>	9,396
<u>Matana</u>	2,054
<u>Mugongomanga</u>	2,086
<u>Muramvya</u>	5,458
<u>Muyinga</u>	9,609
<u>Mwaro</u>	2,403
<u>Ngozi</u>	39,884
<u>Rumonge</u>	35,931
<u>Rutana</u>	5,865
<u>Ruyigi</u>	7,139

6.2.4 Kaart van Bujumbura ²⁶⁹

²⁶⁹Bujumbura map, www.kanj.tk, 2017.

6.3 Lijst van afkortingen en acronyemen

ACLED	Armed Conflict Location & Event Data Project
AFP	Agence France-Presse
AI	Amnesty International
API	Appui pour la protection des institutions
A.PRO.D.H.	Association Burundaise pour la Protection des Droits Humains et des Personnes Détenues
AU	Afrikaanse Unie
CNARED	Conseil national pour le respect de l'accord d'Arusha et de l'état de droit au Burundi
CNDD-FDD	Congrès national pour la défense de la démocratie – Forces pour la défense de la démocratie
CGRA	Commissariat Général aux Réfugiés et aux Apatrides
DRC (RDC)	Democratise Republiek Congo (République démocratique du Congo)
EAC	East-African Community / Communauté de l'Afrique de l'Est
FAB	Forces armées burundaises
FDN	Forces de défense nationale
FIDH	Fédération internationale des ligues des droits de l'homme
FNL	Forces nationales pour la libération
FOREBU	Forces républicaines du Burundi
FRODEBU	Front pour la démocratie au Burundi
HRW	Human Rights Watch
ICC	International Criminal Court (Internationaal Strafhof)
ICG	International Crisis Group
Imbonerakure	In het Kirundi: "Zij die (van) ver kijken"
IOM	International Organization for Migration
IRIN	Integrated Regional Information Networks
LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender
MOLI	Mouvement pour les Libertés Individuelles

MPR	Mouvement de la résistance populaire
MSD	Mouvement pour la solidarité et la démocratie
OHCHCR	Office of the High Commissioner for Human Rights
PNB	Police nationale burundaise
PSR	Police spéciale de recherche
RED Tabara	Résistance pour un Etat de droit au Burundi Tabara
RFI	Radio France internationale
RTNB	Radio télévision nationale du Burundi
SNR	Service national des renseignements
SGVN	Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties
UNFPA	United Nations Population Fund
UNHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNIIB	United Nations Independent Investigation on Burundi
UNICEF	United Nations Children’s Fund
UPR	Union des patriotes pour la révolution
UPRONA	Union pour le progrès national